

2024-03-19

Socialdepartementet
1033 Stockholm
s.remissvar@regeringskansliet.se,
s.sof@regeringskansliet.se
Dnr: S2023

För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66)

Med utgångspunkt i FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen) yttrar sig Stiftelsen Allmänna Barnhuset över förslagen i betänkandet För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66).

Sammanfattning

Sverige är på många sätt ett bra land att växa upp i, även för barn i utsatthet som av olika orsaker behöver samhällets vård och stöd. Samtidigt har missförhållanden i olika delar av samhällsvården framkommit i granskningar från olika aktörer under lång tid. Det handlar bland annat om att samhällsvårdade barn rycks upp från trygga placeringar, inte får information, inte kan överklaga beslut, utsätts för våld, övergrepp och nekas sjukvård. Detta i sin tur gör att barn i samhällsvård far illa på ett antal viktiga livsområden, till exempel har de sämre skolresultat och en sämre somatisk-, psykisk- och tandhälsa än andra barn. Dessa omständigheter har varit kända under lång tid och i viss mån kunnat fortgå eftersom insynen i vården, hanteringen och möjligheten att agera på missförhållanden och förändra samhällsvården i flera avseenden har brustit.

I mars 2023 uppmanade FN:s kommitté för barnets rättigheter (Barnrättskommittén) Sverige ”Att genomföra riktade politiska åtgärder och program för [...] att utrota diskriminering av barn i missgynnade situationer, bland annat barn [...] barn i alternativ omvårdnad.”¹ Vidare rekommenderas att konventionsstaten: *Tilldelar tillräckligt med ekonomiska, tekniska och mänskliga resurser till socialtjänsten och förbättrar deras samarbete med utbildnings- och hälso- och sjukvårdsmyndigheter.*² Vi anser att dessa är avgörande faktorer för att de förslag som utredningen lägger ska få genomslag. Samhället behöver ta sitt kompensatoriska uppdrag på allvar för att utjämna skillnader mellan barn. Samarbete mellan myndigheter krävs för att förslagen ska få den effekt som avses.

Mot denna bakgrund välkomnar Stiftelsen Allmänna Barnhuset utredningen. Cecilia Sjölander, generalsekreterare på Stiftelsen Allmänna Barnhuset, har biträtt som expert i utredningen samt lämnat in två särskilda yttranden tillsammans med Rikard Tordön, också expert i utredningen. Stiftelsen Allmänna Barnhuset ställer sig bakom yttrandena:

- Särskilt yttrande angående utredningens förslag om en väl fungerande skolgång (SOU 2023:66, s. 1113 – 1120) och,
- Särskilt yttrande angående utredningens förslag om samhällsvårdade barn och ungas tillgång till en jämlik hälso- och sjukvård (SOU 2023:66, s. 1120–1123)

Utredningens uppdrag, att se över och föreslå åtgärder för hur kvaliteten i vården kan öka när barn och unga placeras i familjehem, jourhem, stödboende och hem för vård eller boende (HVB), inklusive särskilda ungdomshem, är omfattande. Utredningens ambition är att ge förslag utifrån en helhetslösning vad gäller barn och unga i samhällsvård. Utredningen har också på ett föredömligt

¹ CRC/C/SWE/CO/6-7, Punkt 17 (b)

² CRC/C/SWE/CO/6-7, Punkt 29 (d)

sätt lyssnat till barn och unga med erfarenhet av samhällsvård. Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker ett flertal av förslagen.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset avstryker emellertid helt några av utredningens förslag. I förhållande till utbildning för samhällsvårdade barn räcker utredningens förslag inte för att förändra dagens situation, där samhällsvårdade barn inte kompenseras för de ojämlikhets faktorer som gör att de presterar sämre i skolan. Vad gäller hälso- och sjukvård anser vi att utredningens förslag att ge Statens Institutionstyrelse (SiS) huvudmannaskap för viss hälso- och sjukvård är behäftat med oacceptabla risker. Om utredningens förslag gällande hälso- och sjukvård på SiS vägs in i översynen av den statliga ungdomsvården, en utredning som nyligen tillsatts i syfte att reformera SiS uppdrag och organisation, är det viktigt att ta hänsyn till utredningens olika alternativa förslag i denna del.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att det är osäkert om utredningens förslag sammantaget kommer att räcka för att på allvar förändra och förstärka samhällsvårdade barns rättigheter. Flera av förslagen bygger på regleringar som redan finns men inte följs, flera förslag är svagt och vagt formulerade.

Idag finns stora lokala skillnader bland annat i förhållande till vilka insatser och vård, stöd och behandling som erbjuds samhällsvårdade barn, detta leder till bristande likvärdighet och varierande kvalitet. Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser i likhet med utredningen att staten ska ta ytterligare ansvar för att säkerställa uppföljning och möjlighet till förändring när missförhållanden uppdragas, samordnade insatser, likvärdighet och kvalitet. Vi ser bland annat ett behov av att staten tar ett större ansvar för rekrytering av familjehem och för differentiering, likvärdighet över landet och uppföljning av HVB. Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att regeringen ska utreda om detta är möjligt inom de ansvarsförhållanden som råder idag.

Vi anser också att mer behöver göras från statens sida i förhållande till kompetens och kompetensförsörjningsfrågor. Bland annat anser vi att regeringen ska utreda möjligheterna att inrätta ett särskilt råd, i likhet med det Nationella vårdkompetensrådet, för kompetensfrågor, ett rådgivande organ med representanter från regioner, kommuner, lärosäten, Socialstyrelsen och Universitetskanslersämbetet (UKÄ) för hälso- och sjukvården, för kompetens och kompetensförsörjning inom socialtjänsten.

Utredningen lägger flera viktiga förslag i syfte att förtydliga socialnämndens ansvar bland annat vad gäller placerade barns kontakt med föräldrar och syskon, utbildning, hälso- och sjukvård samt utsatthet för våld. Andra viktiga förtydliganden handlar om socialnämndens ansvar för var barnets ska vistas under vårdtiden och vid ändring samt att barnet ges möjlighet att överklaga beslut om förflyttning enligt socialtjänstlagen (SoL). Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att det även behövs förtydliganden vad gäller socialnämndens ansvar för att ge barnet information samt att flera av utredningens förslag ska formuleras tydligare.

Utöver de förslag som utredningen lägger anser vi att följande formulering ska läggas till i förhållande till samhällsvårdade barns rätt till information vid placering, flytt och i förhållande till möjligheterna att få stöd efter 18-årsdagen:

”Sättet information ges ska anpassas till ålder och andra individuella förutsättningar. Den som ger informationen ska så långt som möjligt försäkra sig om att barnet eller den unge har förstått innehållet i och betydelsen av den lämnade informationen.”³

³ Formuleringen kommer från Barnkonventionen blir svensk lag (SOU 2016:19). Flera utredningar andra utredningar har lagt förslag om att lägga in skrivningen i lagstiftning bland annat En uppväxt fri från våld (SOU 2022:70) och utredningen om Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen (SOU 2023:40) lämnat sådana förslag.

Svårigheterna att rekrytera familjehem är en av de största utmaningarna för familjehemsvården idag. Utredningen kommer med flera bra förslag både vad gäller rekrytering och kvalitet. Bland annat är, utökad användning av nätverkshem, utbildning familjehem, kontinuerligt stöd till familjehem samt upprättandet av ett register över familjehem, viktiga förslag. Men förslagen räcker enligt vår mening inte. För att hålla kvar, rekrytera nya familjehem och säkerställa tryggheten för samhällsvårdade barn anser Stiftelsen Allmänna Barnhuset att fler insatser, marknadsföring, ytterligare stöd och utbildning krävs.

Vi delar utredningens beskrivning att betoningen på kontroll av HVB och stödboenden bara i liten utsträckning har kombinerats med kunskapsstyrning, uppföljning, analys och andra åtgärder på nationell nivå som kan göra vården god från början. Vi anser emellertid att flera av de bedömningar och förslag som läggs är för svagt formulerade med tanke på att det handlar om grundläggande förutsättningar för att förbättra institutionsvården till exempel differentiering av HVB och lämplighetsbedömningar. Vidare anser vi att ett uttalat mål för institutionsvården ska vara att färre barn vårdas på institution och för kortare tid. Här behövs fler så kallade förstärkta familjehem som kan användas initialt i placeringen för barn som har behov av stöd utöver det som ett familjehem kan erbjuda eller i stället för en placering på HVB. Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att regeringen ska utreda och bygga vidare på de initiativ som redan finns på området. Vidare behöver möjligheterna att ge barn som inte dömts för brott en uppfattning om hur lång tid de kommer att befinna sig på institutionen, särskilt om den är låst, utredas.

Samhällsvårdade barn har en betydligt sämre hälsa än andra barn. Samhället har i flera avseenden dels, misslyckats med att säkerställa samhällsvårdade barns rätt till hälso- och sjukvård, dels, med att kompensera för det ojämlika livsvillkor som ligger till grund för en sämre hälsa hos dessa barn. Utredningen sätter fingret på flera viktiga luckor i hälso- och sjukvården och tandvården.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset avstyrker emellertid utredningens förslag i avsnitt 9.7.5 om ett särskilt huvudmannaskap för SiS i förhållande till det arbete som utförs av sjuksköterskor och psykologer gällande hälsofrämjande och förebyggande åtgärder, bedömning av fysiskt och psykiskt hälsotillstånd, och ordination av och hantering av läkemedel, ett arbete som benämns som basnivån. Förslaget är enligt vår mening behäftat med allvarliga risker dels vad gäller vård, journalföring och uppföljning, dels vad gäller oberoende och transparens. Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker i stället utredningens alternativa förslag och den uppfattning som framkommer i Cecilia Sjölanders och Rikard Tordöns *särskilda yttrande angående utredningens förslag om samhällsvårdade barn och ungas tillgång till en jämlik hälso- och sjukvård*.

En lyckad skolgång är en av de i särklass viktigaste skyddsfaktorerna mot en ogynnsam livsutveckling, utanförskap, missbruk och kriminalitet. Ändå läggs inte tillräckliga resurser på att kompensera för de ojämlika externa faktorer som gör att barn i samhällsvård presterar sämre i skolan än andra barn. Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att utredningen landat i felaktiga slutsatser och lämnar otillräckliga förslag relaterat till arbetsmodellen Skolfam, avseende följande rubriker i betänkandet:

- 10.5.2 Obligatorisk kunskapsbedömning av barn och unga i samhällsvård,
- 10.5.3 Skyldighet för socialnämnden att underrätta rektor om behov av bedömning,
- 10.5.7 Överenskommelse med SKR för att testa och sprida arbetssätt för att förbättra barn och unga i samhällets vård.

Av betänkandet framgår att det finns stora brister vad gäller arbetet med att säkerställa samhällsvårdade barns rätt till utbildning. Ett undantag är emellertid de kommuner som arbetar enligt den förebyggande och kompensatoriska modellen Skolfam. Andel gymnasiebehöriga skolelever förra året var nästan 75 procent, jämfört med 56 procent som var referensen för alla barn i familjehem enligt Socialstyrelsens Individ- och familjecomsorg – Lägesrapport 2016. Detta

referensvärde har sjunkit ytterligare till 52 procent i Socialstyrelsens rapport från 2023 Instabilitet bland barn och unga placerade i heldygnsvård enligt SoL och LVU. Vi menar att 75 procent behöriga i Skolfam mot 55 eller 52 procent utan Skolfam är ett statistiskt faktum.

En avgörande brist i utredningen är enligt Stiftelsen Allmänna Barnhusets mening att utredningen enbart ser till den direkta kostnaden för Skolfam på kort sikt, i stället för att se de långsiktiga vinsterna med att använda och utveckla modellen till både yngre och äldre barn. En framgångsfaktor med modellen är att den är en skyddsfaktor med sitt tvärprofessionella synsätt där hänsyn tas till det faktum att lärande och utbildning måste ses ur ett helhetsperspektiv. Barnets förmåga och möjlighet att lära handlar inte enbart om vad som händer i klassrummet utan också om vad som händer runt omkring. Det handlar om att se behoven hos varje enskilt barn och möjligheten att ge både psykosocialt och specialpedagogiskt stöd i samverkan. Något som de professioner som är involverade i modellen ser som en avgörande stryka.

Att placera ett barn i samhällsvård är inte tillräckligt för att ge barnet möjlighet till ett gott liv och framtid. En lyckad skolgång är avgörande och kräver investeringar. Att göra en halvmesyr till lägre kostnad kommer i stället att ge höga kostnader på sikt. Stiftelsen Allmänna Barnhusets förhoppning är att en mer uttalad och tydlig ambition från lagstiftaren rörande skolgång för barn och unga i samhällets vård utarbetas i den fortsatta beredningen av reformen.

Idag avslutas samhällsvården mer eller mindre automatiskt när barnet fyller 18. Detta är en brist som riskerar att omintetgöra delar av den vård barnet fått. Flera av utredningens förslag är bra om fortsatt placering, råd och stöd är bra. Men vikten av motivationsarbete och av att upprepa information och säkerställa att mottagagaren förstår den, kommer att vara pusselbitar i förhållande till hur framgångsrika utredningens förslag blir om de genomförs.

Avslutningsvis anser Stiftelsen Allmänna Barnhuset att utredningen ska ligga till grund för en långsiktig strategi med tydliga mål för ett systematiskt, sammanhållet arbete för att förändra förutsättningarnas för barn i samhällsvård.

4.4 Överväganden och förslag, nationell styrning och uppföljning

4.4.1 Samhällsvård för barn och unga

Förslag: Termen samhällsvård införs i 6 kap. 1 a § socialtjänst-lagen (2001:453) som benämning för vård av barn och unga under 21 år som vårdas utanför det egna hemmet med stöd av 4 kap. 1 § eller med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Sådan vård ges i

- familjehem,
- stödboende,
- hem för vård eller boende,
- vård i enskilt hem enligt 6 kap. 6 § fjärde stycket, eller
- det egna hemmet med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

Förslaget att införa termen, *samhällsvård*, är en viktig markering gällande hela samhällets ansvar för barn i den sociala barnvården och att detta är ett ansvar som ställer särskilda krav på samhället som helhet.

4.4.2 Statens ansvar för god kvalitet i samhällsvård för barn och unga

Bedömning: Staten ska ta ett större ansvar för god kvalitet i samhällets vård för barn och unga.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar bedömningen.

Utredningen bedömer att statens insatser i första hand ska göras inom ramen för dagens ansvarsförhållanden. Stiftelsen Allmänna Barnhuset ställer sig frågande till om detta kommer att räcka bland annat vad gäller statens ansvar i förhållande till rekryteringen av familjehem samt i

förhållande till differentiering, likvärdighet över landet och uppföljning av HVB. Vi anser att det finns ett behov av att se över ett utökad statligt ansvar i dessa delar.

4.4.3 Nationell samordning av statens stöd

Förslag: Statens stöd till samhällets vård för barn och unga ska stärkas och samordnas. Den ökade samordningen ska främst avse

1. kunskap om metoder, arbetssätt och andra förutsättningar för god kvalitet i vården,
2. aktiviteter för rekrytering, utredning och utbildning av familjehem,
3. aktiviteter för kompetens och kompetensförsörjning inom området, och
4. uppföljning och analys av behov, tillgång till lämpliga verksamheter, insatser och resultat av vården samt tillgängliggörande av uppgifterna.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

4.4.4 Uppdrag till Socialstyrelsen om nationell samordning och utökad nationellt arbete

Förslag: Socialstyrelsen ska genom en ändring i sin instruktion få i uppgift att stödja samhällsvården för barn och unga samt samordna statens stöd inom området till kommuner, regioner och verksamheter. Arbetet ska bedrivas utåtriktat och verksamhetsnära med barns och ungas rättigheter som grund.

Regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att göra en inledande analys och beskrivning av hur arbetet med det nya uppdraget bör bedrivas och organiseras.

Förordningen om statens styrning med kunskap ska ändras så att Statens institutionsstyrelse hör till de myndigheterna som omfattas av 6 § förordningen. Statens institutionsstyrelse bör dock fortsatt kunna publicera sina föreskrifter i den egna författningssamlingen.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

Vi vill särskilt understryka vikten av utredningens förslag att införa uppföljning av samhällsvårdade barns och ungas skolresultat i den lokala och nationella uppföljningsstrukturen. Kunskap och fakta behövs för att kunna sätta in rätt stödinsatser och förbättra resultaten, det är angeläget att förslaget genomförs.

Vi delar utredningens uppfattning att Socialstyrelsen är den aktör som är bäst lämpad för uppgiften. Vi delar också bedömningen att det är viktigt att stärka kontinuiteten och långsiktigheten i styrning och uppföljning av samhällsvården för barn och unga.

4.4.5 Nationell struktur för uppföljning och analys

Förslag: En ny nationell struktur för uppföljning av samhällets vård ska göra det möjligt att lokalt och nationellt följa vårdens kvalitet inom centrala områden, att lokalt och nationellt få underlag till analys och bedömning av dagsläge och utveckling över tid samt att ta fram underlag till styrning, ledning och förbättringsarbete på både lokal och nationell nivå. Arbetet med den nationella strukturen ska utformas så att det stärker kvalitetsarbetet hos kommuner och privata utförare.

Den nationella strukturen ska kombinera

- uppgifter från kommuner och utförare om samhällets vård för barn och unga som rapporteras till statliga myndigheter
- brukarundersökningar bland placerade barn och unga
- samkörning av register med relevanta data, och
- enkäter till familjehem, HVB och stödboenden.

Ett urval uppgifter från kommuner och utförare ska rapporteras årligen medan insamling och redovisning av de andra typerna av data ska göras vart fjärde år.

I den nationella strukturen ska det ingå att samla berörda intressenter för analys av de insamlade uppgifterna och att utforma och presentera rapporterna så att de är lätta att använda för jämförelser över tid och i landet.

Socialstyrelsen ska ansvara för att samordna, utveckla och förvalta den nationella uppföljningsstrukturen. I det ingår att ansvara för de utredningar, analyser och övriga förberedelser som behövs för att ta fram rapporter, brukarundersökningar och andra enkäter.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

Utredningen landar i flera kloka bedömningar. Vi delar uppfattningen att det finns behov av mer strukturerad användning av data som finns i nationella register, men som nu inte utnyttjas då de inte samlas, analyseras eller redovisas på ett systematiskt och lättillgängligt sätt. Vi vill särskilt understryka vikten av att uppgifter om omplaceringar, sammanbrott i placering, hälsa och skolresultat samt antal tillgängliga familjehem ingår. Vi anser också att det är klokt, såsom utredningen föreslår, att öppna jämförelser ersätts med årlig rapporteringen om barn och unga i samhällsvård. Vår förhoppning är att det kommer att leda till att det blir lättare att följa samhällsvårdens utfall för barn samt agera på missförhållanden och icke gynnsamma utfall.

Utifrån vårt arbete med Skolfam vill vi särskilt betona att det är viktigt att följande indikatorer ingår:

- Andel barn och unga som lämnar grundskolan med grundläggande gymnasiebehörighet
- Andel barn och unga som lämnar gymnasieskolan med fullständiga betyg.

Vi vill också betona vikten av att samhällsvårade barn får komma till tals i varje del av varje uppföljning av vården.

4.4.6 Lokal kvalitetsuppföljning

Bedömning: Kommunerna behöver få tillgång till ändamålsenliga verksamhetssystem för att komplettera den nationella strukturen för uppföljning med en effektiv lokal kvalitetsuppföljning. Vid fortsatta satsningar på digitalisering och e-hälsa inom socialtjänsten bör regeringen särskilt överväga hur kommunerna kan stöttas i att få tillgång till ändamålsenliga verksamhetssystem som möjliggör standardisering av information, automatisk delning av information och kvalitetsuppföljning.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

4.4.7 Stabila strukturer för regional samverkan om kunskapsbaserat arbete och nationell samverkan om kompetensfrågor

Förslag: Regeringen bör utreda hur stabila strukturer kan byggas upp på regional nivå för verksamhetsnära kunskapsutveckling och implementering inom socialtjänsten. Regeringen bör också utreda vilka långsiktiga samverkansformer som behövs på nationell nivå för frågor om kompetens och kompetensförsörjningen i socialtjänsten.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

I tillägg till detta anser vi att regeringen ska utreda möjligheterna att inrätta ett särskilt råd, i likhet med det Nationella vårdkompetensrådet, för kompetensfrågor, ett rådgivande organ med representanter från regioner, kommuner, lärosäten, Socialstyrelsen och Universitetskanslersämbetet (UKÄ) för hälso- och sjukvården, för kompetens och kompetensförsörjning inom socialtjänsten.

4.4.8 Forskning

Bedömning: Inför nya nationella forskningsprogram är det angeläget att regeringen särskilt uppmärksammar förutsättningarna för forskning om samhällsvården eller forskning inom andra områden av särskild betydelse för placerade barn och ungas hälsa och utbildning.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

4.4.9 Nordiskt samarbete om god kvalitet i den sociala dygnsvården

Förslag: Regeringen bör initiera ett arbete mellan de nordiska länderna för jämförelser av resultat och erfarenheter av de olika ländernas sociala dygnsvård för barn och unga.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

5.5 Utredningens överväganden och förslag, Socialnämndens ansvar för en stärkt vårdkedja

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att utredningen på ett tydligt sätt beskriver de kränkningar av samhällsvårdade barns rättigheter som till viss del bottnar i otydligheter i regleringen vad gäller socialnämndens ansvar. Det gäller bland annat samhällsvårdande barns rätt till utbildning, hälso- och sjukvård och till information.

Vi ser flera kopplingar till utredningen om Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen (SOU 2023:40), i synnerhet i förhållande till åtgärder för att säkerställa barns möjligheter att klaga och utkräva sina rättigheter (se SOU 2023:40 kap 8–11). I sammanhanget är förslagen i avsnitt 9 i SOU 2023:40 särskilt relevanta, bl.a. vad gäller rätten till offentligt biträde i LVU-process, särskilda befogenheter, placering enligt socialtjänstlagen och information. För att stärka samhällsvårdade barns rättigheter krävs, enligt vår mening, att barnet i större utsträckning ges möjlighet att överklaga beslut och få tillgång till offentligt biträde.

Vi anser också att barns rätt till information, exempelvis inför en flytt behöver stärkas. Lagförslag gällande barns rätt till information har lagts i ett flertal utredningar. I närtid har utredningen En uppväxt fri från våld (SOU 2022:70) och utredningen om Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen (SOU 2023:40) lämnat sådana förslag. Dessa förslag har formulerats snarlikt och ungefär på följande sätt: *Sättet information ges ska anpassas till barnets ålder och andra individuella förutsättningar. Den som ger informationen ska så långt som möjligt försäkra sig om att barnet har förstått innehållet i och betydelsen av den lämnade informationen.*

I mars 2023 rekommenderade Barnrättskommittén att Sverige *”Tilldelar tillräckligt med ekonomiska, tekniska och mänskliga resurser till socialtjänsten och förbättrar deras samarbete med utbildnings- och hälso- och sjukvårdsmyndigheter.”*⁴ Vi anser att detta är avgörande för samtliga av utredningens förslag. Här kan ytterligare utredning kring möjligheterna till samarbete behövas.

5.5.1 En tydligare och mer sammanhängande reglering av socialnämndens ansvar

Bedömning: Det behövs en tydligare och mer sammanhängande reglering av socialnämndens ansvar barn och unga i samhällsvård

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar bedömningen.

5.5.2 Stärkt och förtydligt ansvar för socialnämnden att ge barn och unga i samhällsvård god vård

Förslag: Bestämmelserna om socialnämndens ansvar i 6 kap. 7 § SoL ändras och föreslås ange att socialnämndens ansvar för att barn och unga i samhällsvård får god vård innefattar

1. att vården utförs med omtanke under gynnsamma uppväxtförhållanden,
2. att ge barnet eller den unge råd, stöd och hjälp utöver det som ges genom placeringen,
3. att också så långt möjligt tillgodose barnets eller den unges behov av stöd i kontakt och umgänge med föräldrar, syskon och andra närstående,
4. att verka för att barnet eller den unge får utbildning och ansvar för att de ges det stöd till utbildning som de behöver, och

⁴ CRC/C/SWE/CO/6-7, Punkt 29 (d)

5. att verka för att barnet eller den unge får den hälso- och sjukvård samt tandvård som de behöver.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker delvis förslaget. Vi anser att det ska kompletteras på följande sätt:

- Barnets bästa ska läggas till under punkt 1. Våden ska utföras med omtanke under gynnsamma uppväxt förhållanden och *genom att i första hand beakta vad som är till barnets bästa.*
- Information ska läggas till under punkt 2. Följande skrivning ska även ingå: *Sättet information ges ska anpassas till barnets ålder och andra individuella förutsättningar. Den som ger informationen ska så långt som möjligt försäkra sig om att barnet har förstått innehållet i och betydelsen av den lämnade informationen.*
- Punkterna 4–5 anser vi är för vagt formulerade. I stället för verka för anser vi att det ska säkerställas. Mer måste göras för att vända samhällsvårade barns skolresultat och hälsa. Det är av största vikt att detta tydligt ingår socialnämndens ansvar.

5.5.3 Starkare rätt för barn och unga att komma till tals och framföra klagomål

Förslag: Nuvarande bestämmelse om en särskilt utsedd socialsekreterare för placerade barn och unga justeras och förstärks i 6 kap. 7 a § SoL. Av den nya lydelsen framgår att barn och unga i samhällsvård ska få en särskilt utsedd barn- och ungdomshandläggare som ska ansvara för att barnet eller den unge ges möjlighet att vara delaktig i utformandet av vården och får information om sina rättigheter, samt för att noga följa vården.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Förslaget ligger i linje med Barnrättskommitténs rekommendation om att konventionsstaten:

*”Säkerställer att barn kan uttrycka sina åsikter och hörs inför beslut som rör placering i alternativ omvårdnad och under hela deras vistelse, att det finns tillgängliga och barnvänliga kanaler för rapportering och upprättelse vid våld eller övergrepp mot barn under omvårdnad, och att placeringsbesluten omprövas med jämna mellanrum”*⁵

Eftersom den tidigare bestämmelsen från 2013 om en särskilt utsedd socialsekreterare inte har fått avsedd effekt är det viktigt att effekter av lagändringen följs noggrant. Vad som är orsaken till att bestämmelsen inte fått den effekt som avsågs behöver också utredas vidare. Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att för att säkerställa en varaktig förändring och värna om kontinuiteten bland socialsekreterare måste arbetsmiljön och kompetensen bland socialsekreterare/barnsekreterare ses över. Barnrättskommittén rekommenderar att Sverige:

*”Utökar antalet yrkespersoner som arbetar med familjer och barn och stärker deras kapacitet, särskilt socialarbetare, för att säkerställa ett individanpassat stöd, för att öka deras medvetenhet om särskilda behov hos barn i alternativ omvårdnad, och för att garantera respekten för barns åsikter.”*⁶

Vi delar utredningens bedömning att barns och ungas möjligheter att komma till tals och föra fram klagomål i ärenden som rör samhällsvården behöver stärkas. I tillägg anser vi att samtliga förslag gällande rätten till offentligt biträde i LVU-process, särskilda befogenheter, placering enligt socialtjänstlagen och information i Utredningen Barns möjligheter att utkräva sina rättigheter enligt Barnkonventionen (SOU 2023: 40) ska genomföras.

Vi anser till skillnad från utredningen att en helt oberoende klagomekanism ska inrättas för klagomål gällande SiS särskilda ungdomshem. Något som även Barnrättskommittén framfört i sina senaste rekommendationer.⁷

⁵CRC/C/SWE/CO/6-7, Punkt 29 (a)

⁶CRC/C/SWE/CO/6-7, Punkt 29 (c)

⁷CRC/C/SWE/CO/6-7, Punkt 23 (b), av vilken framgår att konventionsstaten uppmanas att säkerställa att barn har tillgång till konfidentiella, barnvänliga och oberoende klagomålsmekanismer för rapportering av ärenden, särskilt inom alternativ omvårdnad.

5.5.4 Socialnämnden ska besluta om var barnet eller den unge ska vistas under vårdtiden

Förslag: Nya bestämmelser om att socialnämnden ska besluta om var barn eller unga under 21 år ska vistas under vårdtiden, både initialt och vid ändring av var vården ska utföras införs i 6 kap. 5 § SoL. Om beslutet om vistelse behöver ändras ska socialnämnden noga förbereda barnets eller den unges flyttning. Omedelbar förändring av barnets eller den unges vistelse endast ske om det finns ett särskilda skäl för det.

Beslut enligt 6 kap. 5 § SoL föreslås bli möjliga att överklaga genom ett tillägg i 16 kap. 3 § SoL.

Nya bestämmelser införs i 6 kap. 5 a § SoL om att socialnämnden inför ett beslut om var barn och unga ska vistas ska socialnämnden bedöma om barnets eller den unges behov av vård kan tillgodoses där. Nämnden ska då särskilt beakta barnets eller den unges:

1. inställning till vården och var den ska utföras,
2. relation till vårdnadshavare, förälder, syskon, familjehemmet eller annan omsorgsgivare,
3. förankring i förskola eller skola och i den sociala miljön,
4. särskilda behov, pågående behandling eller annan insats, och
5. behov av kontinuitet i etnisk, religiös, kulturell och språklig bakgrund.

Som en följd av ändringarna införs ett tillägg i 6 kap. 6 a § SoL om att samråd med annan kommun även ska ske vid beslut om vistelse enligt 6 kap. 5 § SoL.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget.

Utredningen Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt Barnkonventionen SOU 2023:40 (avsnitt 9.4.11, s 381) kommer med ett liknande förslag. Man föreslår bland annat, i likhet med denna utredning, att placering av ett barn med stöd av SoL ska föregås av ett formellt och överklagbart beslut samt att SoL ska kompletteras med en skrivning som tydliggör att socialnämnden bestämmer var barnet ska vistas under vårdtiden. I tillägg föreslås att barn som är föremål för beslut om placering enligt SoL i vissa fall ska ha rätt till offentligt biträde, av utredningen (SOU 2023:40) framgår:

” I mål och ärenden om placering enligt socialtjänstlagen, ska offentligt biträde förordnas för det barn som åtgärden avser om barnet motsätter sig åtgärden och ett offentligt biträde måste förordnas för att ärendet ska bli utrett eller i övrigt för att barnets intressen ska tillgodoses. Den som är förordnad som offentligt biträde för ett barn som inte har fyllt 15 år är utan särskilt förordnande barnets ställföreträdare i det mål eller ärende som förordnandet avser. Offentligt biträde förordnas av den domstol som handlägger målet. I ärenden hos socialnämnd förordnas offentligt biträde av förvaltningsrätten.”⁸

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser förslaget om offentligt biträde ska genomföras tillsammans med förslaget i förevarande utredning.

Vidare är det, som beskrivs i utredningen, viktigt att tydliggöra socialtjänstens processer och förfaranden både initialt vid själva placeringen och inför och vid en eventuell förflyttning. Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att det är ofrånkomligt att barn som inte får uttrycka sin åsikt, inte får information och flyttas på utan förberedelse och utan att förstå varför också påverkas på andra plan exempelvis vad gäller skolresultat och hälsa. Därför är bland annat förslagen i kap 10 om en välfungerande skola viktiga eftersom forskning pekar på att sammanbrott och instabila placeringar påverkar skolgången negativt.

Samhällsvårdade barn vittnar också om att de tvingas byta skola, ibland flera gånger och mitt i terminen. Stiftelsen Allmänna Barnhuset vill understryka att sammanbrott i vissa fall kan

⁸ Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen SOU 2023:40, s.383

förebyggas om barnet har Skolfam och om barnet måste byta skola så minskar Skolfam de negativa effekterna av skolbytet.⁹

5.5.5 Ny reglering av LVU i det egna hemmet

Förslag: Bestämmelsen i 11 § andra stycket LVU om att nämnden får medge att den unge vistas i sitt eget hem om detta kan antas vara bäst ägnat att främja vården av honom eller henne justeras till att nämnden får bestämma att den unge vistas i sitt eget hem om det kan antas att den unges behov av vård bäst kan tillgodoses där.

Bestämmelsen i 11 § andra stycket LVU om att vården alltid ska inledas utanför den enskildes hem tas bort. Bestämmelsen om när vården ska anses påbörjad i 10 § första stycket LVU ändras till att vården ska anses påbörjad när den unge på grund av ett beslut om omedelbart omhändertagande eller om vård har placerats.

En bestämmelse införs i en ny paragraf, 11 a §, om att socialnämnden får besluta om särskilda villkor för unga som vårdas med stöd av 3 § som förutsättning för att få vårdas i det egna hemmet. De särskilda villkoren får avse

1. skyldighet att ta emot vissa andra insatser inom socialtjänsten, och
2. att den unge ska lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hårprov.

Socialnämndens beslut om särskilda villkor föreslås få överklagas enligt LVU genom ett tillägg i 41 § LVU.

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar om särskilda villkor föreslås endast få ges åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden i ärenden som är en uppgift för nämnden genom ett tillägg i 10 kap. 4 § SoL.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

5.5.6 Socialnämndens ansvar för att noga följa vården tydliggörs

Förslag: Bestämmelserna i SoL och LVU om att socialnämnden noga ska följa vården av de barn och unga som vårdas i ett familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende ändras så att det framgår i 6 kap. 7 b § SoL att socialnämnden noga ska följa vården av barn och unga i samhällsvård i syfte att bedöma om barnet eller den unges behov av vård tillgodoses. Bestämmelserna kompletteras också med att socialnämnden särskilt ska uppmärksamma barnets eller den unges hälsa, utbildning, utveckling, beteende, sociala relationer samt eventuell utsatthet för våld.

I en ny bestämmelse i 6 kap. 7 c § SoL regleras att socialnämnden noga ska följa vården genom att erbjuda barnet eller den unge enskilda samtal i den omfattning som är lämplig med hänsyn till barnets eller den unges behov och önskemål men minst en gång var sjätte månad. Under det första året av varje placering ska socialnämnden erbjuda barnet eller den unge kontakt minst en gång per månad.

Socialnämnden ska även följa vården genom samtal med vårdnadshavarna och den eller de som utför vården, och personliga besök i det hem eller boende där barnet eller den unge vistas. Vid behov ska information från skolan, tandvården och hälso- och sjukvården hämtas in.

Nya bestämmelser om att hälso- och sjukvården och skolan ska lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för att genomföra eller följa upp vård av barn eller unga under 21 år som vårdas utanför det egna hemmet på uppdrag av socialnämnden införs i 5 kap. 8 a HSL, respektive 29 kap. 13 § tredje stycket skollagen.

Genom ett tillägg i bestämmelsen i SoL om uppgiftsskyldighet till socialnämnden för myndigheter, befattningshavare och yrkesverksamma framgår att skyldigheten även omfattar uppgifter som

⁹ "Jag vill klara skolan", Skolfam - en arbetsmodell för att ge alla barn samma möjligheter att gå ut skolan med godkända betyg. Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2023.

behövs för att genomföra eller följa upp vård av barn eller unga under 21 år i familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Men vi anser att det ska förtydligas.

Formuleringen ”*Vid behov ska information från skolan, tandvården och hälso- och sjukvården hämtas in.*” anser vi att inte hänger ihop med förslaget i avsnitt 5.5.2. Det ger ett splittrat budskap gällande vad socialnämnden ska göra. Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser i stället att formuleringen *informationen från skolan, tandvården och hälso- och sjukvården ska inhämtas kontinuerligt* ska användas.

Vidare anser Stiftelsen Allmänna Barnhuset att kompletteringen i bestämmelsen: ”*socialnämnden särskilt ska uppmärksamma barnets eller den unges hälsa, utbildning, utveckling, beteende, sociala relationer samt eventuell utsatthet för våld*” är tydligare formulerad än i förslaget i avsnitt 5.5.2. Sammantaget anser vi att ”särskilt ska uppmärksamma” i ovanstående förslag är en bättre formulering än ”verka för” i 5.5.2.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset vill också uppmärksamma regeringen på att det behövs särskilda satsningar på utbildning vad gäller att ställa frågor om våld, om barns rätt till delaktighet och inflytande samt hur detta kan genomföras praktiskt. Vi anser också att Barnkonventionens, artikel 19, breda våldsbegrepp ska användas för att definiera våld och att det därmed ska vara tydligt att i vålds begreppet ingår fysiskt, sexuellt och psykiskt våld samt försummelse.

5.5.7 Socialnämnden ska följa upp om hälsoundersökning och bedömning av extra anpassningar eller särskilt stöd i skolan har genomförts

Förslag: En bestämmelse om att socialnämnden vid det första övervägandet efter att vård har inletts ska beakta om en hälsoundersökning enligt lagen (2017:209) om hälsoundersökning och hälso- och sjukvård för barn och unga i samhällsvård samt om en bedömning enligt 3 kap. 12 k § skollagen (2010:800) har utförts, införs i 6 kap. 8 § andra stycket SoL.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

5.5.8 Tydligare stöd till vårdnadshavare och föräldrar

Förslag: I en ny bestämmelse i 6 kap. 7 d § SoL anges socialnämndens ansvar att i fråga om barn i samhällsvård lämna vårdnadshavarna och föräldrarna råd, stöd och annan hjälp som de behöver, främst för att främja kontakten och umgänget med barnet.

En bestämmelse om att när samhällsvård av ett barn inleds för första gången ska socialnämnden verka för att vårdnadshavarna får stöd utifrån de skäl som föranledde vården i minst två år införs i 6 kap. 7 d § andra stycket SoL.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

5.5.9 Justering av övervägande och prövning av vården

Förslag: De nuvarande bestämmelserna i SoL 6 kap. 8 § SoL och 13 § LVU justeras till att socialnämnden minst en gång var sjätte månad ska överväga

1. om behovet av vård har förändrats, och
2. om barnets eller den unges behov av vård och stöd tillgodoses.

Även andra stycket i 13 § LVU justeras så att socialnämnden både ska pröva om vård med stöd av lagen ska upphöra och om den unges behov av vård tillgodoses när den unge vårdas enligt 3 §.

Vid övervägandet respektive prövningen ska nämnden beakta barnets eller den unges inställning till vården.

Vid det första övervägandet efter att vård har inletts ska nämnden också följa upp om en hälsoundersökning enligt lagen med särskilda bestämmelser om åtgärder som avser hälsa för barn och unga i samhällsvård har erbjudits samt om en bedömning enligt 3 kap. 12 k § skollagen har utförts. Det gäller både vid vård enligt SoL och LVU.

En ny bestämmelse om att vården ska upphöra när den inte längre behövs eller när samtycke till den inte längre finns införs i 6 kap. 8 § SoL.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

5.5.10 Socialnämnden ska anmäla till IVO om de misstänker att ett tillstånd kan behöva återkallas

Förslag: En bestämmelse om att om en socialnämnd får kännedom om något som skulle kunna föranleda återkallelse av ett tillstånd att vara familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende ska nämnden genast anmäla det till Inspektionen för vård och omsorg införs i 12 kap. 11 § SoL.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

5.5.11 Förslag angående bestämmanderätt

Förslag: Bestämmelsen i 11 § fjärde stycket LVU justeras genom att tydliggöra att nämnden under vårdtiden har samma ansvar som vårdnadshavaren annars har för att den unges grundläggande rättigheter enligt 6 kap. 1 § föräldrabalken tillgodoses och att nämnden eller den som nämnden har uppdragit vården till ska ha uppsikt över den unge och bestämma om den unges personliga förhållanden i den utsträckning det behövs för att genomföra vården. Det innefattar att verka för att den unge får den utbildning, tandvård och hälso- och sjukvård som den unge behöver.

Regeringen bör särskilt utreda regleringen av bestämmanderätten mellan barn och unga, vårdnadshavare och socialnämnden när det gäller till exempel hälso- och sjukvård och skola, med särskilt fokus på vilka konsekvenser införandet av digitala tjänster har för barn och unga i samhällsvård.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Men anser att det ska förtydligas.

Återigen anser Stiftelsen Allmänna Barnhuset att skrivningen ”*Det innefattar att verka för att den unge får den utbildning, tandvård och hälso- och sjukvård som den unge behöver*” är för vag. Vi anser i stället att det ska stå säkerställa.

Samhällsvårdade barn har idag en sämre somatisk-, psykisk- och tandhälsa än andra barn. De presterar också sämre i skolan. Detta påverkar dessa barns rätt till liv och utveckling, till en god hälsa och en likvärdig skola, det påverkar också deras framtid, deras möjligheter att utvecklas och må bra genom hela livet. Det handlar om att grundläggande mänskliga rättigheter inte tillgodoses på ett likvärdigt sätt. Stiftelsen Allmänna Barnhuset vill understryka vikten av att effekterna av lagändringen följs upp kontinuerligt för att säkerställa att den tänkta effekten- att säkerställa samhällsvårdade barns rätt till utbildning, hälso- och sjukvård- uppnås.

I förhållande till digitala tjänster delar vi bilden att den snabbt växande utvecklingen av digitala tjänster leder till ett utanförskap för barn och unga i samhällsvård. Vi vill uppmärksamma regeringen på förslaget i departementspromemorian *Elektronisk tillgång till barns uppgifter inom hälso- och sjukvården och tandvården (DS 2023:26)*. Här föreslås bland annat att E-hälsomyndigheten bör ges i uppdrag att utreda förutsättningarna för att förenkla för familjehem som ansvarar för barnets vård att hämta ut ett barns läkemedel. Förslagsvis skulle detta uppdrag kunna breddas till att innefatta all samhällsvård. Ett liknande uppdrag behöver dessutom tas fram vad gäller digitala tjänster på skolans område.

6 Stärkt kvalitet i familjehemsvård

I mars 2023 rekommenderade Barnrättskommittén att Sverige ”*Säkerställer tillgången till familjevård, särskilt för mycket små barn, stärker familjevårdssystemet, bland annat genom regelbunden översyn av placeringar, och tillhandahåller fortbildning, stöd och rådgivning för familjehem och föräldrar till barn som återvänder till sina*

*familjer efter att ha varit placerade i alternativ omvårdnad.*¹⁰ Vi är övertygade om att flera av utredningens förslag om de genomförs kommer att leda till att Sverige lever upp till rekommendationer på ett bättre sätt än idag. Men vi är oroad över att utredningens förslag inte räcker för att öka antalet familjehem.

6.6.1 Förslag angående rekryteringen av familjehem

Bedömning: Kommunernas möjligheter att rekrytera familjehem behöver förbättras. Det krävs olika åtgärder för att stärka dessa möjligheter.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

Det är av stor vikt att insatser genomförs i syfte att öka antalet tillgängliga familjehem. Svårigheter med att rekrytera familjehem är en stor utmaning inom familjehemsvården. Det är därför bra att utredningen lägger en rad förslag. Vi tror dock inte att dessa förslag kommer att vara tillräckliga utan att Socialstyrelsen behöver bli en tydligare aktör och axla ansvaret gällande att strategiskt synliggöra och marknadsföra familjehem i syfte att rekrytera fler.

6.6.2 En justerad definition av familjehem

Förslag: Definitionen av familjehem i 3 kap. 2 § SoF justeras så att stadigvarande vård inte är en förutsättning för familjehem som tar emot barn för vård och fostran på uppdrag av socialnämnden

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget

6.6.3 Införande av familjehemskategorier

Förslag: Bestämmelser om kategorier av familjehem införs i en ny 6 kap. 1 b § SoL. Familjehem föreslås finnas i familjehemskategorierna: nätverkshem, allmänt familjehem, förstärkt familjehem och jourhem.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Kategorierna finns redan i praktiken redan men tydliggörandet är positivt.

6.6.4 Behandlingsfamiljer och TFCO

Bedömning: Utredningen bedömer att den reglering som föreslås tydliggör hur kommunerna ska använda sig av Treatment Foster Care Oregon (TFCO) eller andra så kallade behandlingsfamiljer. Det finns därför inte behov av att införa en ny placeringsform för behandlingsfamiljer.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser i tillägg att regeringen på olika sätt ska stödja kommuner i arbetet med att utveckla och utöka antalet behandlingsfamiljer i syfte att så långt det är möjligt undvika vård på institution.

6.6.5 En särskild reglering av jourhem tas bort

Förslag: Beskrivningen av jourhem i 6 kap. 6 § SoL tas bort.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

6.6.6 Vård i jourhem i högst sex månader

Förslag: En ny bestämmelsen införs i 6 kap. 6 i § SoL om att barn och unga under 21 år får vårdas i jourhem i högst sex månader efter det att vården inletts om det inte finns särskilda skäl för annat.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Vi vill samtidigt understryka att för att förslaget ska få genomslag i praktiken måste fler familjehem rekryteras.

¹⁰ CRC/C/SWE/CO/6-7, Punkt 29 (e)

6.6.7 Högst tre barn eller unga i samma familjehem

Förslag: En bestämmelse om att fler än tre barn eller unga under 21 år inte får vårdas samtidigt i samma familjehem om det inte finns särskilda skäl införs i 6 kap. 6 j § SoL.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget. Det är även rimligt möjligheter till undantag föreslås, till exempel för syskonskaror.

6.6.8 Socialnämndens rapportering till IVO justeras

Förslag: Skyldigheten för socialnämnden att anmäla till IVO vid placering av fler än tre barn i 3 kap. 19 a § socialtjänstförordningen (2001:937) tas bort.

Skyldigheten enligt 7 kap. 1 § socialtjänstförordningen att föra en förteckning över de barn som vistas i familjehem eller efter nämndens medgivande i annat enskilt hem tas bort och justeras till att socialnämnden endast ska rapportera antalet nätverkshem med gällande tillstånd en gång per år. Inspektionen för vård och omsorg får meddela föreskrifter om rapporteringen.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget.

6.6.9 Krav på tillstånd för familjehem införs

Förslag: En bestämmelse om att socialnämnden endast får placera barn eller unga för samhällsvård i familjehem som har beviljats tillstånd införs i 6 kap. 6 § tredje stycket SoL.

Bestämmelserna i 6 kap. 6 första och andra stycket SoL justeras så att lydelsen beslut om vård tas bort eftersom de ersätts av den nya bestämmelsen i 6 kap. 6 § tredje stycket SoL.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget. Vår uppfattning är att förslaget om det genomförs kommer att bidra till en höjd kvalitet i familjehemsvården.

6.6.10 Enskilt hem som saknar tillstånd får vid särskilda skäl ta emot barn eller unga

Förslag: En bestämmelse om att ett barn eller en ung person under 21 år endast får vårdas hos någon som inte har beviljats tillstånd för att vara familjehem i sammanlagt sex månader efter att vården har inletts om det finns särskilda skäl, införs i 6 kap. 6 § SoL.

En bestämmelse om att vårdplan och genomförandeplan även ska upprättas när barn eller unga vistas i enskilt hem som utreds för att få tillstånd införs i 11 kap. 3 § SoL.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslagen

6.6.11 Tillstånd till familjehem ska ges av socialnämnden

Förslag: En bestämmelse om att tillstånd att vara familjehem i en eller flera familjehemskategorier ges av socialnämnden om hemmet har förutsättningar för att medverka till socialnämndens ansvar för att ge god vård till barn och unga i samhällsvård införs i 6 kap. 6 d § SoL.

Tillstånd att vara familjehem ges av socialnämnden i den kommun som avser att placera barn eller unga under 21 år i det enskilda hemmet. I annat fall ges tillstånd av socialnämnden i samma kommun som enligt 2 a kap. ansvarar för att tillgodose behov av stöd och hjälp till den som avser att bli familjehem. Detta regleras i 6 kap. 6 e § SoL.

Socialnämnden i den kommun som beslutat om tillstånd beslutar även om familjehemmet ska beviljas tillstånd för ytterligare familjehemskategorier enligt 6 kap. 6 e § andra stycket SoL.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget.

En tydlig fördel med att kommunen utreder familjehem är att en relation byggs mellan socialtjänsten och familjehemmet under utredningen. I utredningen kan även ingå att utreda familjehemmets lämplighet för ett visst barn, matchning mellan barn och familjehem. Ett ytterligare argument för utredning på kommunal nivå är erfarenheten från Norge, där man har frångått en modell med statlig utredning och återgått till att utreda på kommunal nivå. Samtidigt kan en nationell aktör som IVO skapa likvärdighet över landet och förutsägbarhet i hur utredningen genomförs.

Sammantaget anser Stiftelsen Allmänna Barnhuset att utredningens förslag är att föredra men regeringen bör noggrant följa utvecklingen. Det blir också särskilt viktigt att förslaget i avsnitt 6.6.21 om uppdrag till Socialstyrelsen att ge stöd till kommunerna kring familjehemsvården genomförs.

6.6.12 Beslut om tillstånd får inte delegeras till tjänsteperson

Förslag: En bestämmelse om att beslut om tillstånd för att vara familjehem inte får delegeras till annan än en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden införs i 10 kap. 4 § Sol

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget

6.6.13 Krav på grundutbildning för att bli familjehem

Förslag: En bestämmelse om krav på att den sökande genomgått en av socialnämnden anvisad familjehemsutbildning införs i 6 kap. 6 d § SoL.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget

Det är enligt vår mening positivt att utbildning av familjehem förslås bli obligatorisk. En farhåga är att det skulle kunna avskräcka intresserade familjer att de ska genomgå en relativt omfattande utbildning innan de vet att de blir godkända, vilket blir fallet om utbildningen sker parallellt med utredningen. Ett alternativ är att erbjuda utbildningen när utredningen av familjehemmet är klar.

Vår uppfattning är att det blir en utmaning för de flesta kommuner att erbjuda familjehemsutbildning flera gånger per år samt att hinna med både utredning och utbildning på sex månader. Det beror förstås på i vilken form utbildningen ges. För att säkerställa kvaliteten anser Stiftelsen Allmänna barnhuset att åtminstone delar av utbildningen ska ske i realtid i grupp. En ömsesidig kommunikation mellan kursledare och familjehem samt mellan de familjehem som deltar tillför en viktig dimension till utbildningen. Bäst är att träffarna sker fysiskt men även digital utbildning i grupp kan vara ett fullgott alternativ. Förutom att det bidrar till att konkretisera det teoretiska resonemanget så kan det ge möjlighet till kontakt mellan familjehem som kan vara till nytta i senare skede.

6.6.14 Utredning av tillstånd ska inledas skyndsamt och max ta sex månader

Förslag: När en anmälan om intresse för att vara familjehem har kommit in till socialnämnden ska beslut om att inleda eller inte inleda utredning om tillstånd fattas skyndsamt. Ett sådant beslut behöver inte fattas om en sådan utredning redan pågår. Nämnden ska alltid inleda utredning om någon har anmält intresse för att få tillstånd till att bli nätverkshem. En utredning enligt första stycket ska vara slutförd senast inom sex månader. Bestämmelserna införs i 11 kap. 1 b § SoL.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget.

Vi delar uppfattningen att det är önskvärt att en utredning inte drar ut på tiden, vilket kan bidra till att intresserade familjehem inte tappas bort på vägen. En utmaning är även att hinna med en obligatorisk utbildning inom denna tid, se ovan förslag 6.6.13. Vi ställer oss positiva till att nätverkshem alltid ska utredas om något anmält intresse.

6.6.15 Beslut om tillstånd som familjehem får överklagas enligt SoL

Förslag: I 16 kap. 3 § SoL görs ett tillägg om att socialnämndens beslut om tillstånd får överklagas

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget.

6.6.16 Tillståndet förfaller när familjehemmet inte haft uppdrag på tre år

Förslag: I 6 kap. 6 d § tredje stycket SoL föreslår utredningen att det ska regleras att ett beslut om tillstånd att vara familjehem gäller tills vidare men upphör att gälla efter tre år om ingen placerats i

hemmet eller tre år efter det att den senaste placeringen i hemmet har upphört. Ett tillstånd i kategorin nätverkshem upphör att gälla direkt när det inte längre finns någon placering i hemmet.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget

6.6.17 IVO ska återkalla tillstånd för familjehem

Förslag: En bestämmelse om att Inspektionen för vård och omsorg ska återkalla tillståndet till familjehem om förutsättningarna för tillståndet inte längre finns införs i 6 kap. 6 g § SoL.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

6.6.18 Beslut om återkallelse av tillstånd får överklagas

Förslag: En bestämmelse om att Inspektionen för vård och omsorgs beslut om återkallelse av tillstånd att vara familjehem får överklagas införs i 16 kap. 4 § SoL.

Bedömning: Bestämmelserna i 5 kap. 2 § om förbud mot att ta emot barn i sitt hem ska finnas kvar.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget

6.6.19 Familjehem är skyldiga att underrätta socialnämnden om deras förutsättningar ändras

Förslag: En bestämmelse om att familjehem ska underrätta socialnämnden om deras förutsättningar för att utföra uppdrag som familjehem ändras väsentligt införs i 6 kap. 6 f § SoL.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

6.6.20 IVO ska underrätta socialnämnden om utredning eller beslut av återkallelse

Förslag: En bestämmelse om att IVO genast ska underrätta socialnämnden i de kommuner som har uppdrag i det familjehem som berörs om beslut om återkallelse samt beslut om att inleda Utredning om återkallelse av tillstånd enligt 6 kap. 6 g § införs i 13 kap. 12 § SoL

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Enligt vår erfarenhet är det av stor vikt att inblandade kommuner snabbt får information om att en utredning pågår.

6.6.21 Uppdrag till Socialstyrelsen att ge stöd till kommunerna kring familjemsvården

Förslag: Socialstyrelsen ges i uppdrag att se över författningar samt vägledande material för kommuner och enskilda som gäller utredningens förslag gällande familjehem. I uppdraget ska bland annat ingå att ta fram stödmaterial om hur en utredning av att ge tillstånd till familjehem ska genomföras, samt reglera hur en sådan utredning ska dokumenteras. Samt att tillhandahålla utbildning till kommunerna i att hålla grundutbildning för familjehem.

I uppdraget ska även ingå att Socialstyrelsen undersöker förutsättningarna för en nationell digital tjänst som allmänheten kan ansöka om att bli familjehem i och vilken myndighet som skulle vara ansvarig för en sådan tjänst.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar uppfattningen att det finns ett behov av vägledande material för utredning av familjehem. Om det ska finnas ett register för alla godkända familjehem är det också rimligt att de utretts på ett likartat sätt.

Stiftelsen Allmänna barnhuset stödjer även idén med en nationell tjänst för att ansöka om att bli familjehem. Om det är kommunerna som sen ska utreda är det viktigt att dessa har resurser att snabbt utreda de som ansöker och ”går vidare” efter en första gallring. Vi anser även att mer behöver göras när det gäller information och marknadsföring till allmänheten om möjligheten att bli familjehem och vad uppdraget innebär.

6.6.22 Uppdrag till IVO om tillsyn av familjehemsvården

Förslag: IVO föreslås ges i uppdrag att utföra riskbaserad tillsyn på socialnämndernas arbete med familjehemsvården. Tillsynen kan till exempel utgå från indikatorer i det nationella registret av familjehem för barn och unga.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget. Det är av stor vikt att de goda förslag som utredningen föreslår verkligen får genomslag hos kommunerna.

6.6.23 Förslag för att öka användandet av nätverkshem

Förslag: Bestämmelserna om övervägande av placering i nätverkshem i 6 kap. 5 § SoL justeras på så sätt att socialnämnden inför placering i samhällsvård ska undersöka om barnet eller den unge kan vårdas hos någon i sitt nätverk. Vidare ska nämnden placera barnet eller den unge i ett nätverkshem om det kan antas att barnets eller den unges behov av vård kan tillgodoses där. Bestämmelsen om att vad som är bäst för barnet alltid ska beaktas tas bort så att vad som är bäst för barnet ska vara avgörande.

Regeringen föreslås ingå en överenskommelse med SKR för att öka kommunernas användande av nätverkshem.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget. Vi delar uppfattningen att vad som är bäst för barnet ska vara avgörande, ett förtydligande av bestämmelsen.

Vår uppfattning är att nätverkshem är en underutnyttjad resurs. Forskning är samstämmig om att den starkaste faktorn för att minska risken för sammanbrott är att barnet placeras i nätverkshem. Det finns en mängd fördelar med att placera barn i nätverkshem jämfört med ett andra familjehem. Det är viktigt att en helhetsbedömning görs där fördelarna i form av bärande relationer kan kompensera för andra eventuella brister. Kommunen behöver emellertid ha en plan för att kompensera för eventuella brister såsom trångboddhet eller bristfällig utbildningsbakgrund hos nätverkshemmet.

6.6.24 Ökat stöd till familjehem

Förslag: Bestämmelser införs i 6 kap. 6 c § SoL om att socialnämnden ska ge familjehem för barn och unga under 21 år utbildning, handledning, stöd och annan hjälp som är anpassat till deras uppdrag. Sådana insatser ska ges särskilt intensivt under det första året av varje placering. Stöd ska finnas tillgänglig dagtid under vardagar, samt under kvällar och helger.

Insatser enligt första stycket ska ges i särskild omfattning till förstärkta familjehem och jourhem. Insatserna ska också vid behov ges till enskilda hem som tar emot barn enligt 6 kap. 6 § fjärde stycket.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker delvis förslaget. Vi anser att förslaget är otillräckligt.

Det finns, enligt vår uppfattning, ett behov av ett utökat stöd till familjehem. Vi delar utredningens bedömning att det finns ett stort behov av stöd under det första året av en placering. Men det finns andra kritiska tidpunkter där utökat stöd behövs, till exempel under och högstadietiden och när en placering närmar sig ett avslut. Ytterligare stöd till familjehem såsom avlastning och mentorsfamiljer är enligt vår erfarenhet betydelsefullt och vi anser att det ska vara obligatoriskt för kommuner att erbjuda familjehemmen dessa typer av stöd, när behov finns. Att sätta in familjebehandlare i inledningen av en placering, som i Danmark är också något som kan behöva övervägas.

Vidare anser vi att det behövs en tydlig definition av vad som ingår i stödet, eftersom det annars finns en fortsatt stor risk för ojämlikhet i vad olika kommuner erbjuder familjehem. Vi vill understryka att det är helt avgörande att familjehemmen upplever sig ha ett gott stöd. Det ökar tryggheten för barnen och minskar risk för sammanbrott. Dessutom är nöjda familjehem de bästa ambassadörerna för att få andra familjer intresserade av att ta uppdrag som familjehem.

6.6.25 Reglering av kompetensen vid utredning av tillstånd, utbildning, handledning och stöd till familjehem

Förslag: En bestämmelse om att socialnämnden ska använda handläggare som har avlagt svensk socionomexamen eller annan relevant examen på minst grundnivå i högskolan även för utförande av sådana uppgifter inom socialtjänsten rörande barn och unga som innefattar utredning av ansökningar om att bli familjehem införs 3 kap. 3 a § SoL.

En bestämmelse om kompetenskrav för dem som erbjuder familjehem stöd, utbildning och handledning införs i 3 kap. 3 f § SoL. Genom tillägg i 3 kap. 3 c § SoL och 7 a kap. 1 § SoF får Socialstyrelsen bedöma om kompetenskrav som anges i 3 kap. 3 c § SoL är uppfyllda för socialnämndens handläggare som ger sådant stöd och har viss utländsk utbildning.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

Det är enligt vår erfarenhet avgörande att både utredning av och stöd till familjehemmen håller hög kvalitet. Här behövs såväl teoretiska kunskaper som erfarenhet, för att handledning och utbildning ska hålla en hög kvalitet och kunna anpassas efter de behov som familjehemmen har i olika skeden. De behövs även adekvat fortbildning och som utredningen lyfter, personlig lämplighet. Önskvärt är även att det finns krav på vidareutbildning i handledningsmetodik för personer som ska handleda familjehem.

Våra erfarenheter från Skolfam visar att det har ett stort värde att även få in psykologisk kompetens som kan komplettera den kunskap som en socionomexamen innebär. Att arbeta i tvärprofessionella team ger ett mervärde som är till gagn för barnet, men även att kunna nyttja en psykolog konsultativt i ärenden är till nytta.

Ett stort problem för socialtjänsten inklusive familjehemsvården som påverkar kompetensen är personalomsättningen. En förbättrad arbetsmiljö är en förutsättning att få kompetenta familjehemssekreterare att stanna kvar så att de hinner bygga erfarenhet och utveckla sin kompetens att utreda, utbilda och handleda familjehem.

6.6.26 Skyldighet att lämna registerutdrag för familjehem som tar emot unga mellan 18 och 21 år

Förslag: Bestämmelserna i 5 kap. 1 b § SoF om kontroll av registerutdrag inför placering av ett barn i familjehem justeras till att omfatta även unga under 21 år och preciseras till att omfatta kontroll såväl inför socialnämndens beslut om tillstånd till familjehem enligt 6 kap. 6 d § SoL som inför beslut om vistelse i familjehem enligt 6 kap. 5 § SoL.

Socialnämnden ska också genom tillägg i förordningarna om belastnings- respektive misstankeregister kunna få utdrag från belastningsregistret och misstankeregistret i ärenden som rör placering och tillståndsgivning på samma sätt som nämnden får i dag i ärenden om vårdnad av barn, barns boende, umgängen med barn och medgivande att ta emot barn.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

6.6.27 Tydligare ansvarsfördelning mellan socialnämnden och privata verksamheter med konsulentstöd genom reglering av ersättningen

Förslag: En bestämmelse införs i 6 kap. 6 b § SoL om att socialnämnden ska betala ut all ersättning för samhällsvård av barn och unga i familjehem eller enskilda hem som tagit emot barn eller unga enligt 6 kap. 6 § fjärde stycket direkt till det familjehem eller det hem som vårdar dem.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

Vi anser att förslaget är välavvägt. Vår förhoppning är att förslaget om det genomförs kan leda till en begränsning av den marknad som uppstått där olika aktörer bjuder över varandra.

6.6.28 Ersättning till familjehem

Förslag: Jourhem ska omfattas av möjlighet till föräldraledighet och socialförsäkringsförmåner på samma sätt som övriga familjehem genom tillägg i definitionen av familjehemsförälder i socialförsäkringsbalken och tillägg i bestämmelsen om vad som likställs med förälder i föräldraledighetslagen.

Regeringen föreslås ingå en överenskommelse med SKR för att utarbeta uppdaterade och tydligare rekommendationer för ersättningsnivåer för familjehem.

Bedömning: Förslag om att inkomster i pengar som är underlag för arbetsgivaravgifter och egenavgifter ska vara SGI-grundande som lagts fram av utredningen Ett trygghetssystem för alla - översyn av regelverket för sjukpenninggrundande inkomst, S 2021:07, bör genomföras.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset vill samtidigt understryka att det är viktigt att Försäkringskassans bedömning av arbetsförmåga inte leder till en avslutad placering i de fall helt eller delvis sjukskrivna familjehemsföräldrar kan fungera som familjehem trots nedsatt arbetsförmåga i förhållande till sitt yrke.

7 Register över familjehem för barn och unga

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser det är angeläget att ett register över familjehem upprättas. Ett register är en förutsättning för utökat statligt ansvar över familjehemsvården. Det behövs för att säkerställa säkerhet och kvalitet i samhällsvården. Det handlar i vissa fall om samhällsvårdade barns rätt till skydd mot våld och övergrepp och rätt till utveckling, eftersom oseriösa familjehem inte längre kan flytta från en kommun till en annan. Utan ett register är det vidare omöjligt att veta om ansträngningar att rekrytera och behålla familjehem har någon som helst effekt eftersom vi idag inte vet hur många familjehem som finns.

7.6.1 Att inrätta ett nationellt familjehemsregister för barn och unga

Förslag: Utredningen föreslår att det ska inrättas ett nationellt register över familjehem för barn och unga under 21 år med undantag för nätverkshem.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Förslaget är angeläget och ska genomföras snarast.

7.6.2 Överväganden kring integritet och risker

Bedömning: Förenligheten med legalitetsprincipen och de grundläggande dataskyddsprinciperna i dataskyddsförordningen uppnås genom nya integritetsstärkande dataskydds- och sekretessbestämmelser.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

7.6.3 En ny lag om nationellt familjehemsregister

Förslag: Registret föreslås regleras i en ny lag och en ny förordning om familjehemsregister.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

7.6.4 Lagens syfte

Förslag: Syftet med lagen är att främja socialnämndernas tillgång till uppgifter om familjehem för vård av barn och unga under 21 år och att skydda de registrerades personliga integritet enligt 1 §.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget

7.6.5 IVO ansvarig myndighet för registret

Förslag: IVO ska upprätta och förvalta ett nytt nationellt register över familjehem för barn och unga enligt 1 §.

Myndigheten ska även vara personuppgiftsansvarig för behandlingen av personuppgifter i registret enligt 5 §. En bestämmelse om att Inspektionen för vård och omsorg ska tillhandahålla uppgifter

enligt lagen (0000:000) om register över familjehem för barn och unga förs in i förordningen (2013:176) med instruktion för Inspektionen för vård och omsorg.

Regeringen bör ge IVO i uppdrag att göra en teknisk analys av förutsättningarna för ett tillgängliggörande och automatiserat utlämnande av innehållet i det nationella registret över familjehem för barn och unga samt inom ramen för uppdraget driftsätta ett automatiskt tillgängliggörande av information i register genom direktåtkomst för socialnämnderna och Socialstyrelsen. Myndigheten ska vid uppdraget samverka med SKR och Socialstyrelsen.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Utredningen har väl motiverat att ge just IVO som är tillsynsmyndighet uppdraget.

7.6.7 Förhållandet till annan lagstiftning

Förslag: Lagen ska innehålla kompletterande bestämmelser till dataskyddsförordningen om behandling av personuppgifter i det nationella registret. Termer och uttryck i lagen ska ha samma betydelse som i dataskyddsförordningen. Om inte annat följer av lagen om nationellt familjehemsregister för barn och unga eller föreskrifter som meddelats i anslutning till den föreslagna lagen, ska dataskyddslagen och föreskrifter som meddelats i anslutning till dataskyddslagen gälla.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

7.6.8 Ändamålen med behandlingen av personuppgifter

Förslag: Personuppgifter får samlas in och i övrigt behandlas i registret för det övergripande ändamålet att tillhandahålla uppgifter som stöd till en socialnämnd för att finna lämpliga familjehem för barn och unga under 21 år som efter beslut om vård eller omedelbart omhändertagande ska vårdas eller vistas utanför hemmet med stöd av SoL eller med stöd av LVU.

Personuppgifter i registret får också behandlas för ändamålen:

1. tillsyn över socialtjänsten,
2. kunskapsutveckling och epidemiologiska studier,
3. framställning av statistik,
4. uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring,
5. forskning inom socialtjänsten,
6. utlämnande till den som ska använda uppgifterna för ändamål som anges i 1–5 eller i 6 §, och
7. fullgörande av någon annan uppgiftsskyldighet som följer av lag eller förordning än den som anges i 6 kap. 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) enligt 7 §.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

7.6.9 Den enskildes inställning till personuppgiftsbehandlingen

Förslag: Behandling av personuppgifter som är tillåten enligt den föreslagna lagen får utföras även om den registrerade motsätter sig den enligt 9 §.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Det är samtidigt viktigt att ta fram rutiner för att säkerställa att familjehem med skyddade personuppgifter värnas.

7.6.10 Registrets innehåll

Förslag: Av lagen ska det framgå att registret får innehålla endast de uppgifter som behövs för de tillåtna ändamålen. Känsliga personuppgifter ska inte tillåtas i registret.

I lagen ska det finnas en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen kan meddela närmare föreskrifter om registrets innehåll.

Registrets närmare innehåll ska framgå av en förordning om register över familjehem för barn och unga.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

7.6.11 Uppgiftslämnande till registret

Förslag: Den föreslagna lagen ska innehålla bestämmelse som anger att socialnämnden ska lämna uppgifter till IVO om familjehem som fått tillstånd.
Regeringen ges bemyndigande att meddela föreskrifter om vilka uppgifter socialnämnden ska lämna till registret.

Lagen föreslås också innehålla en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får bestämma närmare föreskrifter om hur uppgifterna ska lämnas.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget

7.6.12 Behörighetstilldelning

Förslag: Socialnämnden och Socialstyrelsen får ha direktåtkomst till registret. Den som arbetar i en verksamhet i socialnämnden eller Socialstyrelsen får endast ta del av uppgifter i registret om denne behöver dessa för att kunna fullgöra sina arbetsuppgifter för de ändamål som anges i 6 § och 7 § 3 och 4 enligt 16 §.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget

7.6.13 Begränsning av tillgång till uppgifter i registret

Förslag: Den som arbetar i en verksamhet hos IVO får endast ta del av uppgifter i registret om denne behöver dessa för att kunna fullgöra sina arbetsuppgifter för ändamål vilka enligt registret är tillåtna enligt 18 §.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget

7.6.14 Information till registrerade

Förslag: Utöver vad som framgår av artikel 13 i EU:s dataskyddsförordning ska socialnämnden informera den som utreds för att få tillstånd som allmänt familjehem, jourhem eller förstärkt familjehem om vilka uppgifter som får registreras i registret hos IVO och om registreringen är frivillig eller inte. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om information som ska ges till registrerade.

Bedömning: Inspektionen för vård och omsorg behöver ge information utifrån artikel 14 i EU:s dataskyddsförordning.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

7.6.15 Kontroll av elektronisk åtkomst

Förslag: IVO ska se till att elektronisk åtkomst till personuppgifter dokumenteras och kan kontrolleras. Vidare ska IVO göra systematiska och återkommande kontroller av dokumentationen i syfte att kontrollera om någon obehörigen kommit åt personuppgifter i registret enligt 20 §.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

7.6.16 Rätt till rättelse

Bedömning: Att den registrerade har rätt att få sina personuppgifter rättade framgår av dataskyddsförordningens bestämmelser. Den nu föreslagna lagen behöver därför inte innehålla någon bestämmelse därom. Inte heller finns det behov av att i lagen införa något undantag från rätten till rättelse.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

7.6.17 Radering och begränsning

Bedömning: Att den registrerade inte har rätt att få sina personuppgifter raderade framgår av dataskyddsförordningens bestämmelser. Rätten till begränsning i dataskyddsförordningen ska inte exkluderas i den föreslagna lagen utan behållas. Någon reglering om detta behövs inte i den föreslagna lagen.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

7.6.18 Bevarande och gallring

Förslag: Uppgifter ska omedelbart gallras när IVO fått kännedom om att ett familjehem inte längre vill stå till nämndens förfogande eller när de inte längre behövs för det ändamål som anges i 6 §.

Uppgift om beslut om ett återkallat tillstånd för familjehem ska gallras fem år efter att beslutet fattades.

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om bevarande och gallring i registret för ändamål som anges i 6 och 7 §§.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

7.6.19 Sekretessfrågor

Förslag: Absolut sekretess ska gälla i verksamhet hos IVO som avser förande av eller uttag ur det nationella familjehemsregistret enligt den föreslagna lagen om register över familjehem för barn och unga. För ändamålet forskning inom socialtjänsten ska dock sekretess gälla för uppgifter om enskilda personliga förhållanden om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Uppgift i registret ska också få lämnas ut i den utsträckning som framgår av lagen om familjehemsregister genom en sekretessbrytande bestämmelse.

Det ska vara möjligt att bryta sekretessen vid misstanke om vissa allvarigare brott enligt vissa bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen.

Den tystnadsplikt som följer av sekretessbestämmelsen ska inskränka den grundlagsfästa rätten att meddela och offentliggöra uppgifter.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

8 Stärkt kvalitet i HVB och stödboende

Det ingår bland annat i utredningens uppdrag att analysera vilka åtgärder som behövs för att säkerställa att personalen som arbetar på HVB har rätt kompetens i förhållande till målgruppen samt att analysera behovet av HVB med differentierat behandlingsinnehåll, till exempel med avseende på ungdomar med kriminellt beteende, funktionsnedsättning eller allvarlig psykiatrisk problematik.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset ställer sig bakom de bedömningar och förslag som utredningen lägger. Vi delar i stora drag också problembilden. Ett steg i rätt riktning för att förbättra situationen för samhällsvårdade barn är förslaget om att placera barn på HVB endast om det är nödvändigt samt förslagen om att höja personalens kompetens. Flera ytterligare förslag och bedömningar är kloka men inte, enligt vår mening, tillräckligt skarpt formulerade. Förslag som är avgörande för kvaliteten i samhällsvården, exempelvis differentiering av HVB och lämplighetsbedömningar, ska enligt vår mening ske.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser också att fler förstärkta familjehem behövs, inte enbart kopplade till SiS utan i vissa fall i stället för placering på HVB och när behov finns i stället för placering i familjehem. En brist i utredningen är att Treatment Foster Care Oregon (TFCO) föreslås enbart kopplat till SiS. Det finns dessutom andra typer av förstärkta familjehem som för närvarande används.

Slutligen vill vi påminna regeringen om att Barnrättskommittén har uppmanat att Sverige:

- ”Vidtar lagstiftningsåtgärder för att uttryckligen förbjuda användningen av isolering, avskiljning och fastspänning av barn i alternativa omvårdnadsmiljöer, och säkerställer att all personal får utbildning i vårdmetoder som inte inbegriper tvång.” samt,

- ”Stärker rättssäkerheten inom hela Statens institutionsstyrelses (SiS) verksamhet, bland annat genom att komma till rätta med tillämpningen av tvångsåtgärder och våld, och säkerställer att alla barn i alternativ omvårdnad får individanpassad vård, däribland regelbunden tillgång till psykiatriskt stöd.”¹¹

Stiftelsen Allmänna Barnhusets förhoppning är att regeringen går vidare med lagstiftningsåtgärder för att leva upp till rekommendationerna.

8.5 Vårdens syften och inriktning – överväganden och förslag

8.5.1 Nationellt utvecklings- och förbättringsarbete

Bedömning: Ett planerat och systematiskt nationellt utvecklings och förbättringsarbete behövs för att HVB och stödboende ska vara tydliga och väl fungerande delar av vårdkedjan. Arbetet bör ha följande mål:

- Tydligare motiverade och bättre matchade placeringar i HVB för vårdbehov som bara kan tillgodoses där
- Ökad tillgång till bästa tillgängliga kunskap för vård i HVB och stödboenden
- Högre kompetens i de HVB och stödboende som tar emot barn och unga
- En mer ändamålsenlig differentiering av institutionsvården utifrån dess roll i vårdkedjan

Utredningens bedömningar och förslag om HVB och stödboende lägger grunden för det utvecklings- och förbättringsarbetet om de genomförs samlat under de närmast följande åren.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar bedömningen.

8.5.2 Förutsättning för placering i HVB

Förslag: Barn och unga under 21 år ska endast få placeras i ett hem för vård eller boende om det kan antas att barnets eller den unges behov av vård bäst kan tillgodoses där.

Definitionen av hem för vård eller boende i 3 kap. 1 socialtjänstförordningen (2001:397) föreslås få ett tillägg så att barn som vårdas i HVB ska ges fostran.

En upplysningsbestämmelse föreslås tas in i anslutning till definitionen om att med HVB avses även särskilda ungdomshem.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget.

I sammanhanget är det, enligt vår mening, också viktigt att skapa en familjehemsvård som kan hantera barn med komplex problematik. Vård av barn på institution ska så långt det är möjligt undvikas och ske under kortast möjliga tid.

8.6 Statens styrning och stöd – överväganden och förslag

Förslag: Inom ramen för statens arbete med styrning och stöd till samhällsvården för barn och unga ska kunskapsstöd tas fram för lämplighetsbedömning vid inskrivning av barn och unga i HVB och stödboende. Stödet ska utformas för socialnämnder, HVB och stödboenden. En regel införs i 3 kap. 12 § SoF om att socialnämnden, med beaktande av bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), ska lämna uppgifter om behov, ålder, utveckling, utbildning och personliga förhållanden i övrigt som är relevanta för att vid inskrivningsbeslutet kontrollera att hemmet eller boendet är lämpligt när nämnden ansöker om inskrivning av någon som är under 21 år i HVB eller stödboende.

Andra kunskapsstöd tas fram om systematiskt kvalitetsarbete och grundläggande förutsättningar för god kvalitet i HVB och stödboende. Dessa kunskapsstöd ska omfatta standardiserade beskrivningar av innehåll och vårdförlopp i HVB för barn och unga och ett kontinuerligt stöd för systematiskt arbete med avvikelser och missförhållanden i HVB för barn och unga.

Regeringen bör utreda hur staten kan ta ett större ansvar för tillgången till platser i lämpliga HVB och stödboenden för barn och unga.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget.

¹¹ CRC/C/SWE/CO/6-7, Punkt 23 (a) och (b)

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar utredningens oro över de svårigheter som finns idag för kommuner att få tillgång till platser i lämpliga HVB. Utredningen pekar också på de negativa effekterna av detta, bland annat upprepade uppbrott samt att barn vårdas på låsta avdelningar trots att detta inte behövs.

Det är viktigt att utreda hur staten kan ta ett större ansvar för samhällsvården som helhet samt för tillgången till platser i HVB och stödboenden. Vi anser att detta är något regeringen ska göra.

8.7 Ledning och kompetens i HVB och stödboende – överväganden och förslag

8.7.1 Föreståndarens ansvar och kompetens

Förslag: En ny bestämmelse införs i 3 kap. 5 b § socialtjänstförordningen (2001:937) som anger att föreståndaren vid stödboende och hem för vård eller boende som tar emot barn och unga under 21 år ska leda det dagliga arbetet, utveckla och följa upp verksamheten. Ett tillägg görs i 3 kap. 5 § socialtjänstförordningen där det framgår att det vid stödboende och hem för vård eller boende som tar emot barn och unga under 21 år får finnas flera personer som förestår verksamheten.

Genom en ny bestämmelse i 3 kap. 3 e § socialtjänstlagen (2001:453) framgår det att föreståndare vid stödboende och hem för vård eller boende som tar emot barn och unga under 21 år ska ha avlagt relevant examen på minst grundnivå i högskolan. Föreståndare ska också ha sådan kunskap om målgruppens behov, och personlig lämplighet som krävs för att utföra sina arbetsuppgifter. Av en ny bestämmelse i 3 kap. 5 c SoF framgår att examen på minst grundnivå i högskolan som innefattar socialt arbete, socialpedagogik eller beteendevetenskap räknas som relevant examen för en föreståndare vid stödboende och hem för vård eller boende som tar emot barn och unga under 21 år.

Av en ny bestämmelse i 3 kap. 5 b § socialtjänstförordningen framgår att föreståndare vid varje hem för vård eller boende som tar emot barn och unga under 21 år ska utse en eller flera personer som ska samordna det dagliga arbetet med att medverka till att barn och unga får det stöd i kontakter med hälso- och sjukvård och skola som de behöver.

En ny bestämmelse införs i 3 kap. 11 § socialtjänstförordningen som innebär att om huvudmannen vid stödboende eller hem för vård eller boende som tar emot barn eller unga upp till 21 år bestämmer att en annan person än föreståndaren beslutar om inskrivning ska denne ha samma kompetens som krävs för en ordinarie föreståndare.

Regeringen bör ge Socialstyrelsen uppdrag att ta fram en utbildning för föreståndare i HVB och stödboende som tar emot barn och unga under 21 år.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget.

Föreståndarens förmåga att sätta ramarna för vården är avgörande för vårdens kvalitet och resultat. Det är därför viktigt att föreståndarens ansvar att leda utveckla och följa upp verksamheten tydliggörs. Det är även avgörande att föreståndaren kan bedöma barnets behov av behandling samt upptäcka nya behov. Därav följer att kraven på kompetens behöver tydliggöras och effekterna av detta ska följas upp.

8.7.2 Den övriga personalens kompetens

Förslag: I 3 kap. 5 d § socialtjänstförordningen införs nya bestämmelser som anger att personal i HVB och stödboende utöver föreståndaren ska ha personlig lämplighet för att kunna utföra sina arbetsuppgifter. Av samma paragraf ska också framgå att personal som ger vård, fostran eller behandling vid HVB och stödboende för barn och unga under 21 år ska ha minst en 2-årig eftergymnasial utbildning, i första hand med inriktning mot socialt arbete, socialpedagogik eller beteendevetenskap, om det inte finns särskilda skäl för annat.

Regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett nationellt stöd för att bedöma personlig lämplighet hos personal i HVB och stödboende som tar emot barn och unga under 21 år. I anslutning till detta arbete bör regeringen ge SiS i uppdrag att komplettera stödet med ytterligare delar som kan behövas för att bedöma och stödja personlig lämplighet för arbete i de särskilda ungdomshemmens läsbara miljöer och med de särskilda befogenheter som SiS har tillgång till.

Regeringen bör ge Myndigheten för yrkeshögskolan i uppdrag att se över behovet av en tillfällig utökning av antalet platser i lämpliga utbildningar för personal som ger vård, fostran och behandling åt barn och unga i HVB till följd av de föreslagna högre utbildningskraven.

Regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram exempel på hur kompetensmålen för arbete i HVB för barn och unga kan användas av utbildningsanordnare och huvudmän för kompletterande utbildningar i förhållande till de nya bestämmelserna om personalens kompetens. I uppdraget bör ingå att bedöma vilka av kompetensmålen som är relevanta för personal i stödboende.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Det är viktigt att kontinuerligt utreda effekterna av förslaget.

8.8 Differentiering av HVB – överväganden och förslag

8.8.1 Behov av differentiering

Bedömning: Institutionsvården för barn och unga behöver en ändamålsenlig vårdstruktur med differentiering av verksamheter efter

- deras specialisering genom rätt kompetens, insatser och vårdmiljöer,
- deras dimensionering genom vårdplatser och bemanning,
- särskild tillgång till hälso- och sjukvård för placerade barn och unga, och
- deras befogenheter att genomföra vården på ett tryggt och säkert sätt.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget men saknar flera aspekter som ska vägas in i differentieringen.

Förslagsvis skulle följande punkter kunna läggas till:

- särskild tillgång till utbildning och skola
- väga in barnets behov av kontinuitet i förhållande till skola och fritidsaktiviteter samt kontakt med släktingar, syskon och föräldrar i den mån det är möjligt och dessa kontakter är till barnets bästa,
- möjligheten till en jämn fördelning över landet.

8.8.2 Former för det fortsatta arbetet med specialisering, dimensionering och tillgång till hälso- och sjukvård

Förslag: Regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett förslag till en ändamålsenlig differentiering HVB utifrån specialisering, dimensionering och särskild tillgång till hälso- och sjukvård. Arbetet med uppdraget bör inledas med en undersökning av vilka underlag och analyser som behövs och om särskilda regeringsuppdrag till vissa myndigheter behövs för att ta fram den. Förslaget till differentiering bör utformas i nära samverkan med IVO i de delar som rör tillståndsprovningen.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Vi anser att regeringen ska ge Socialstyrelsen eller någon annan myndighet uppdraget. Vi anser också att ovanstående (avsnitt 8.8.1) aspekter kontinuitet, kontakt med släktingar och familj samt utbildning bör ingå.

8.8.3 Utredning av befogenheter vid HVB och SiS särskilda befogenheter

Förslag: Regeringen bör skyndsamt låta utreda behov av och förutsättningar för befogenheter i HVB för att genomföra vård av barn och unga på ett tryggt och säkert sätt. En sådan utredning bör också omfatta SiS särskilda befogenheter.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

8.9 Vård i särskilda ungdomshem – överväganden och förslag

Stiftelsen Allmänna Barnhuset välkomnar att regeringen tillsätter en utredning för att reformera den statliga barn- och ungdomsvården.¹² Det är samtidigt viktigt att regeringen tar ett samlat grepp om hela institutionsvården, flera av de problem som finns på SiS särskilda ungdomshem finns även på andra HVB.

8.9.1 SiS roll i vårdkedjan

Förslag: 4 § förordningen (2007:1132) med instruktion för Statens institutionsstyrelse föreslås ändras så att det framgår att myndigheten ska utforma sin verksamhet så att den utgår från varje persons individuella villkor och behov.

Regeringen bör ge SiS i uppdrag att utveckla sitt arbete med Treatment Foster Care Oregon (TFCO) och bidra till implementeringen av metoden.

Regeringen bör utreda den långsiktiga finansieringen av vården i särskilda ungdomshem med inriktning på likvärdighet för barn och unga oavsett hemkommun.

Bedömning: SiS har gjort viktiga förändringar för att differentiera vården i särskilda ungdomshem. Det är angeläget att myndigheten får de förutsättningar som behövs för att fortsätta det arbetet.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset väljer att inte kommentera förslaget i sak i ljustet av utredning för att reformera den statliga barn- och ungdomsvården.

I utredning för att reformera den statliga barn- och ungdomsvården är det emellertid viktigt att även dessa förslag vägs in. Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar utredningens uppfattning att det behövs ett uppdrag gällande utvecklingen av Treatment Foster Care Oregon (TFCO). Men i ljustet av den pågående utredningen av den statliga ungdomsvården kanske en annan aktör än SiS ska ges detta uppdrag.

Det är viktigt att minska antalet barn som placeras på institution, vilket är något som Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser ska vara ett av regeringens mål i förhållande till sociala barnvården. I uppdraget att utveckla TFCO anser Stiftelsen Allmänna Barnhuset att det ska ingå att titta på modellen kopplat även till HVB generellt och till barn som av olika orsaker behöver ett förstärkt familjehem initialt i placeringen. I uppdraget ska även ingå att titta på fler modeller än TFCO.

8.9.2 Vård med särskilt noggrann tillsyn

Förslag: Regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att samordna ett arbete för att ta i nära samverkan med SiS och SKR fram kriterier för vård med särskilt noggrann tillsyn.

Bedömning: SiS behöver ha tillgång till vård i öppna former för utslussning under en begränsad tid av barn och unga från låsbara avdelningar i särskilda ungdomshem.

Regeringen bör överväga om SiS ska ges möjlighet att besluta om utskrivning från särskilda ungdomshem när kriterier för att bedöma behov av vård med särskilt noggrann tillsyn tagits fram och tillgången till öppna vårdplatser för utslussning från ungdomshemmen har säkerställts.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset väljer att inte kommentera förslaget i ljustet av utredning för att reformera den statliga barn- och ungdomsvården.

8.9.3 Trygg och säker vård

Förslag: Statens institutionsstyrelse ska ha en central funktion dit barn och unga kan vända sig för att lämna klagomål på vistelsen vid särskilda ungdomshem. Bestämmelser om det införs i förordning (2007:1132) med instruktion för Statens institutionsstyrelse.

Genom en ändring i 17 § LVU föreslås det framgå att kroppsvisitation eller yttlig kroppsbesiktning endast får utföras eller bevitnas av någon av samma kön om inte den unge har andra önskemål. Den unge ska tillfrågas om någon särskild person ur personalen genomför åtgärden. Den unges önskemål ska så långt det är möjligt tillgodoses.

¹² <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/02/regeringen-och-sverigedemokraterna-vill-reformera-den-statliga-barn-och-ungdomsvarden/>

Regeringen bör ge SiS i uppdrag att ta fram riktlinjer för att förebygga och motverka sexuella övergrepp och att rapportera hur riktlinjerna implementeras och följs upp.

Regeringen bör ge SiS i uppdrag att stödja barn och unga som blir brottsoffer i särskilda ungdomshem.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tar inte ställning till förslaget så vitt avser SiS eftersom en utredning för att reformera den statliga barn- och ungdomsvården tillsatts.

I förhållande till den nya utredningsarbete anser vi att mycket mer behöver göras för att säkerställa trygghet och säkerhet på statliga ungdomshem. En helt oberoende extern klagomålsfunktion behövs för att de barn som vårdas på de statliga ungdomshemmen ska ha tillgång till ett tillräckligt rättsmedel när deras rättigheter enligt Barnkonventionen kränkts.

Kap 9 Tillgång till jämlik hälso-och sjukvård och tandvård

Utredningen ska bland annat analysera vad som behövs för att säkerställa placerade barns och ungas tillgång till jämlik hälso- och sjukvård. Vidare ska utredningen analysera om det krävs förtydliganden i SiS hälso- och sjukvårdsuppdrag och ta ställning till om SiS bör ges möjlighet att initiera en samordnad individuell plan, SIP.

Stiftelsen allmänna Barnhuset ställer sig bakom en majoritet av utredningens förslag. Vi delar emellertid inte utredningens uppfattning vad gäller Hälso- och sjukvård på basnivå på plats i de särskilda ungdomshemmen (avsnitt 9.7.5). Stiftelsen Allmänna Barnhuset står i stället bakom Cecilia Sjölanders och Rikard Tordöns särskilda yttrande angående samhällsvårdade barn och ungas tillgång till en jämlik hälso- och sjukvård (SOU 2023:66, s. 1120–1123).

9.4 Inledande överväganden och förslag om jämlik hälso- och sjukvård och tandvård

Bedömning: För bästa möjliga hälsa hos barn och unga i samhällsvård krävs att de har tillgång till jämlik hälso- och sjukvård och tandvård för att uppmärksamma, bedöma och tillgodose deras behov av vård och stöd för hälsan. I vissa situationer behöver placerade barn och unga också ha tillgång till hälso- och sjukvård direkt i anslutning till vården.

Förslag: Regeringen bör ta initiativ till att analysera de särskilda förutsättningarna för en god och nära vård för placerade barn och unga genom ett uppdrag till lämplig myndighet eller inom ramen för de överenskommelser som regeringen ingår med SKR om omställningen till en god och nära vård.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar till viss del bedömningen. Vi tillstryker utredningens förslag.

Stiftelsen Allmänna barnhuset delar bedömningen så till vida att samhällsvårdade barns rätt till en jämlik hälso- och sjukvård samt tandvård *måste* säkerställas.

Det är även viktigt att samhället kompenserar för de ojämlika livsvillkor och faktorer som gör att samhällsvårdade barn har en sämre hälsa än andra barn. Därför kan det behövas särskilda lösningar där olika professioner samarbetar för att säkerställa barnets rätt till bästa möjliga hälsa inom ramen för gängse sjukvårdssystem. Vi ställer oss däremot kritiska till särlösningar utanför systemet, se förslag om att ge SiS huvudmannaskap för viss hälso- och sjukvård (se särskilt yttrande angående samhällsvårdade barn och ungas tillgång till en jämlik hälso- och sjukvård SOU 2023:66, s. 1120–1123).

9.5 Överväganden och förslag om regionens ansvar att erbjuda hälso- och sjukvård och tandvård

Förslag: En ny paragraf 8 kap. 4 a § införs i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) som anger att regionen ska erbjuda en god hälso-och sjukvård också till barn och unga under 21 år som vistas inom regionen och som vårdas utanför det egna hemmet med stöd av socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1990:52) om särskilda bestämmelser om vård av unga. Den region där barnet eller den

unge är bosatt som ansvarar för hälso- och sjukvården enligt 1 § svarar för kostnaderna för vård som patienten ges med stöd av första stycket.

En ny paragraf 6 b § införs i tandvårdslagen (1985:125) som anger regionens ansvar att erbjuda god tandvård också till barn och unga under 21 år som vistas inom regionen och som vårdas utanför det egna hemmet med stöd av socialtjänstlagen eller lagen om särskilda bestämmelser om vård av unga. Den region där barnet eller den unge är bosatt svarar för kostnaderna för tandvård som patienten ges med stöd av bestämmelserna i paragrafen.

En ny bestämmelse införs i 9 a § tandvårdslagen (1985:125) som anger att regionen ska ingå en överenskommelse med kommunen om ett samarbete i fråga om barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet.

Bedömning: Behovet av en ändring av reglerna för vårdgarantin för barn och unga som är placerade i familjehem, HVB och stödboende enligt SoL och LVU bör övervägas närmare i anslutning till att ändringen i den föreslagna 8 kap. 4 a § HSL genomförts och följs upp eller i anslutning till andra förändringar av vårdgarantin som eventuellt blir aktuella.

Samsjuklighetsutredningens förslag om att regionen ska ersätta kommunen om regionen inte fullgör sina skyldigheter för personer som är placerade i HVB är positivt också för barn och unga som är placerade i institutionsvård med stöd av SoL eller LVU. Om förslaget genomförs bör det tydligt framgå att betalningsansvaret omfattar placeringar av barn och unga i HVB enligt både SoL och LVU.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget och bedömningen.

Vi vill understryka vikten av att förslaget genomförs så fort som möjligt. Det är orimligt att barn i samhällsvård idag kan nekas hälso- och sjukvård samt tandvård med hänvisning till att de är bosatta i en annan region än den där de placerats.

9.6 Överväganden och förslag om undersökningar av hälsan

Förslag: Bestämmelsen i 32 § LVU ändras så det framgår att socialnämnden i ett ärende enligt den lagen ska besluta om läkarundersökning av den unge om det finns anledning att anta att sådan undersökning är behövlig för bedömning av om det finns hinder för vård eller för att på annat sätt särskilt beakta hälsotillståndet inför beslutet om vård samt utse läkare för undersökningen.

Lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet får den nya rubriken lag med särskilda bestämmelser om åtgärder som avser hälsa för barn och unga i samhällsvård. Genom en ändring i denna lag införs en ny bestämmelse i 4 § om att läkare respektive tandläkare ska ansvara för hälsoundersökningarna. Samma paragraf justeras också så att det framgår att det är den region där barnet eller den unge vistas som ska erbjuda hälsoundersökning. I samma lag införs en ny bestämmelse i 3 § som förtydligar att med region avses även en kommun som inte ingår i en region. En ny bestämmelse införs i 5 § i samma lag om att Statens institutionsstyrelse ska underrätta regionen om behov av hälsoundersökning för barn och unga som vårdas vid särskilda ungdomshem om socialnämnden inte tidigare har underrättat regionen. Statens institutionsstyrelse ska informera socialnämnden när sådan underrättelse lämnas.

Upplysningsbestämmelser införs i 8 kap. 10 § HSL och 6 a § tandvårdslagen om att särskilda bestämmelser om skyldighet att erbjuda hälsoundersökning finns i lagen med särskilda bestämmelser om hälsoundersökning och hälso- och sjukvård för barn i samhällsvård.

Bestämmelsen i 11 kap. 3 a § SoL om socialnämndens skyldighet att underrätta regionen om att en hälsoundersökning ska erbjudas justeras så att en sådan underrättelse ska göras om det inte är uppenbart obehövligt.

Regeringen bör ge Socialstyrelsen ansvar och resurser för ett långsiktigt uppdrag att implementera reglerna i lagen om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet och sina föreskrifter och allmänna råd inom området.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget

9.6.1 Tydligare ordning för olika typer av undersökningar av hälsa

Förslag: En underrättelse ska ske enligt 11 kap. 3 a § SoL om det inte är uppenbart obehövligt.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget.

9.6.2 Ändringar av lagen om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet

Förslag: Lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet kompletteras och får en ny rubrik.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget.

9.7 Överväganden och förslag om hälso- och sjukvård för barn och i särskilda ungdomshem

9.7.3 Hälso- och sjukvård efter behov i de former som regionen erbjuder (ordinarie samverkan)

Förslag: Regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att i samverkan med SiS och berörda regioner analysera och beskriva hur de strukturer för samverkan som byggts upp i arbetet med integrerad vård också kan vara en del av ordinarie samverkan. Beskrivningen bör kunna ligga till grund för planering och genomförande av fortsatt ordinarie samverkan mellan SiS och regionerna.

Regeringen bör initiera ett utvecklingsarbete för att pröva mobila team och digitala lösningar för ökad tillgänglighet till regionens öppna hälso- och sjukvård för barn och unga i särskilda ungdomshem.

I ljuset av den översyn av den statliga ungdomsvården som regeringen nyligen aviserat anser Stiftelsen Allmänna Barnhuset att förslaget är en viktig del, även om SiS inte kommer att finnas kvar på det sätt som den gör idag.

Det är av avgörande betydelse att ta hänsyn till att den statliga ungdomsvårdens samverkan med regionerna vägs in, då detta är avgörande för en god och nära vård för barn och unga i samhällsvård. Vi ställer oss även bakom utredningens övriga förslag i detta avsnitt och anser att även dessa ska vägas in i den nya utredningen.

9.7.4 Integrerad vård genom tvärprofessionella team på plats i de särskilda ungdomshemmen

Bedömning: De erfarenheter och resultat som hittills framkommit genom pilotprojektet med integrerad vård pekar på att någon form av sådan vård sannolikt behöver sannolikt vara tillgänglig framöver för barn och unga som samtidigt har stora psykiatriska vårdbehov och vårdas med stöd av LVU. Regeringen behöver vara förberedd på att fatta långsiktiga beslut om integrerad vård efter att Socialstyrelsens slutrapport om pilotprojektet är klar 2025.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar bedömningen.

9.7.5 Hälso- och sjukvård på basnivå på plats i de särskilda ungdomshemmen

Förslag: Barn och unga som vårdas i särskilda ungdomshem ska erbjudas en hälso- och sjukvård på basnivå som regelbundet behöver vara tillgänglig på plats i ungdomshemmen. Denna hälso- och sjukvård ska omfatta:

- hälsofrämjande och förebyggande åtgärder,
- bedömning av fysiskt och psykiskt hälsotillstånd, och
- ordination och hantering av läkemedel.

Dessa åtgärder får inte kräva andra kontakter med hälso- och sjukvården, men bör innebära att behovet av sådana kontakter identifieras och bidra till att sådana kontakter kommer till stånd.

Läkare, sjuksköterska och psykolog ska finnas tillgänglig i varje särskilt ungdomshem för den hälso- och sjukvård som ska erbjudas på plats där. Läkaren bör ha specialistkompetens inom barn- och

ungdomspsykiatri eller allmän psykiatri. Särskilda ungdomshem som ger vård och behandling åt missbrukare av alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel bör ha tillgång till läkare med särskilda kunskaper som är lämpade för denna verksamhet.

Nya bestämmelser om den hälso- och sjukvård som ska erbjudas i särskilda ungdomshem införs i 6 § lagen (2017:209) med särskilda bestämmelser om åtgärder som avser hälsa för barn och unga i samhällsvård. Nya bestämmelser införs också i samma lag som anger att SiS ansvarar för den hälso- och sjukvård som utförs av sjuksköterska eller psykolog samt att regionen ansvarar för hälso- och sjukvård i övrigt enligt bestämmelser i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). En ny bestämmelse om regionens ansvar för tillgången till läkare för hälso- och sjukvård i särskilda ungdomshem införs i 7 kap. 10 § hälso- och sjukvårdslagen.

Regeringen bemyndigas att meddela föreskrifter om vårdavgifter enligt lagen.

I översynen av den statliga ungdomsvården är det viktigt att ta hänsyn till utredningens olika förslag i denna del.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset vill vara tydliga med att vi avstryker förslaget att ge SiS huvudmannaskap för viss hälso- och sjukvård. Vi ställer oss bakom det särskilda yttrandet angående samhällsvårdade barn och ungas tillgång till en jämlik hälso- och sjukvård SOU 2023:66, s. 1120–1123.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att utredningens alternativ A är att föredra. Alternativ A innebär ett särskilt ansvar för regionerna att erbjuda hälso- och sjukvård på plats i särskilda ungdomshem, alltså att sjuksköterskor och de psykologer som ger behandling skulle vara anställda av regionen och att regionen är huvudman för hälso- och sjukvård på ungdomshemmen.

Vi anser att utredningens förslag, alternativ B, om att ge SiS huvudmannaskap för viss hälso- och sjukvård är behäftat med flera risker bland annat vad gäller insyn, journalföring och förtroende. I tillägg har regeringen nyligen tillsatt en utredning för att se över den statliga ungdomsvården att i det läget även ge SiS huvudmannaskap för viss hälso- och sjukvård är inte rimligt.

9.7.6 Överenskommelser mellan SiS och regionerna

Förslag: Nya bestämmelser som anger att SiS och regionen ska ingå överenskommelser om ett samarbete i fråga om hälso- och sjukvård och tandvård för barn och unga under 21 år som vårdas i särskilda ungdomshem införs i 8 § i lagen (2017:209) med särskilda bestämmelser om åtgärder som avser hälsa för barn och unga i samhällsvård.

Regeringen bör ingå en överenskommelse med SKR att medverka till en nationell överenskommelse mellan regionerna och SiS som rekommenderas till huvudmännen. Regeringen bör också ge SiS i uppdrag att medverka till en sådan lösning på nationell nivå.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget.

9.7.7 SiS ges möjlighet att ta initiativ till SIP på samma sätt som kommun och region

Förslag: SiS ges genom nya bestämmelser i 2 kap. 8 § SoL och 16 kap. 5 § HSL samma möjlighet att ta initiativ till individuell plan, så kallad SIP, som kommun och region.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget.

9.8 Överväganden och förslag om särskilda utvecklingsområden

Bedömning: Arbetsätt, metoder och organisation inom hälso- och sjukvården och former för samverkan mellan hälso- och sjukvården och socialtjänsten behöver utvecklas i vissa delar för att placerade barn och unga ska ha en likvärdig tillgång till god och jämlik hälso- och sjukvård.

Förslag: Regeringen bör ge lämpliga myndigheter i uppdrag att

– beskriva, pröva och utvärdera en eller flera organisatoriska modeller för information, bedömningar och samverkan om placerade barns och ungas hälsa

- genomföra ett utvecklingsarbete i nära samverkan med huvudmän och professionsföreträdare inom BUP som ökar förutsättningarna för placerade barn och unga att få tillgång till den psykiatriska vård som de har rätt till
- ta fram stöd till socialnämnder, ungdomsmottagningar och HVB för arbetet med SRHR för barn och unga som vårdas i familjehem, HVB och stödboende
- genomföra en förstudie av digitala verktyg som medel för tillgång till jämlik hälso- och sjukvård för barn och unga i samhällets vård
- föreslå hur en studie av språkstörning bland barn och unga i samhällsvård kan genomföras avseende förekomst samt tillgång till vård och stöd.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset ställer sig bakom bedömningen och tillstryker förslaget.

10 En väl fungerande skolgång

I sina senaste rekommendationer uppmanar Barnrättskommittén Sverige att säkerställa att barn i missgynnade grupper, inklusive barn i samhällsvård, har lika tillgång till god utbildning, till exempel genom att tilldela de resurser som krävs för att säkerställa en god och tillgänglig offentlig utbildning samt minska och förebygga antalet barn som hoppar av och är frånvarande från skolan, baserat på en analys av de bakomliggande orsakerna.¹³

Forskning och beprövad vetenskap visar att en lyckad skolgång är den starkaste kända skyddsfaktorn mot en ogynnsam livsutveckling, utanförskap, missbruk och kriminalitet. Ändå läggs idag inte tillräckliga resurser på att kompensera för de ojämlika externa faktorer som gör att barn i samhällsvård och andra utsatta situationer presterar sämre i skolan än andra barn. Utbildning är en skyddsfaktor som går att påverka. Skolfam är en insats som åtföljts av vetenskapliga utvärderingar som visar att det går att vända låga skolresultat för samhällsvårdade barn.

Utredningen kommer med flera bra förslag men de räcker inte. Dessutom landar utredningen i flera, enligt vår mening, felaktiga slutsatser. Vi avstryker därför utredningens förslag i förhållande till avsnitt 10.5.2, 10.5.3 och 10.5.7. Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att det är olyckligt att utredningen inte ser möjligheterna och de stora vinsterna med Skolfam. Kortsiktigt innebär den ökade kostnader men långsiktigt är vinsterna långt större.

10.5.1 Socialnämnden ska underrätta ansvarig nämnd om behov av skolplats

Förslag: En underrättelseskyldighet införs i en ny paragraf, 11 kap. 3 b SoL. Enligt förslaget ska socialnämnden snarast men senast inom en vecka från det att vård har inletts i ett familjehem, i ett stödboende eller i ett hem för vård eller boende, underrätta ansvarig nämnd som fullgör uppgifter enligt skollagen (2010:800) om att en elev som omfattas av skolplikt enligt 7 kap. skollagen har behov av utbildningsplats. Underrättelse behöver inte ske om sådan är uppenbart obehövlig.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget.

10.5.2 Obligatorisk kunskapsbedömning av barn och unga i samhällsvård

Förslag: En bestämmelse införs i 3 kap. 12 § skollagen. Bestämmelsen reglerar att det ska göras en särskild kunskapsbedömning i samband med att vård av barn och unga under 21 år inleds med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller när vård inleds utanför det egna hemmet med stöd av socialtjänstlagen (2001:453). En sådan bedömning ska också göras för dessa barn och unga i samband med att skolplikten inträder och vid byte av skolenhet. Bedömningen ska dokumenteras. Om det efter en sådan bedömning kan befaras att eleven inte kommer att uppfylla de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som gäller för den aktuella skolformen, ska det skyndsamt planeras sådant stöd som anges i 5 § eller göras en anmälan till rektorn enligt 7 §.

Det behöver inte göras någon särskild bedömning om förutsättningarna i 5 eller 7 § redan är uppfyllda. Det ska i så fall skyndsamt planeras sådant stöd som anges i 5 § eller göras en anmälan

¹³ CRC/C/SWE/CO/6-7, Punkt 38 a-b.

till rektorn enligt 7 §.

Samråd med personal med specialpedagogisk kompetens ska ske vid den särskilda kunskapsbedömningen. Det ska framgå av 3 kap. 4 a § skollagen.

Skolverket och SPSM bör ges i uppdrag av regeringen att ta fram allmänna råd och stödmaterial för en sådan bedömning.

Stiftelsen Allmänna barnhuset avstryker förslaget, eftersom vi inte anser att det är tillräckligt.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset ställer sig bakom det särskilda yttrandet Angående utredningens förslag om en väl fungerande skolgång av Cecilia Sjölander och Rikard Tordön (SOU 2023:66, s. 1113 – 1120). Utöver det som framgår av yttrandet vill vi lyfta följande:

En tvärprofessionell kartläggning av barnets förmåga behövs

En kunskapsbedömning visar enbart kunskapsläget för eleven. I bedömningen ingår inte att ta reda på bakgrunden till eventuella brister (t. ex. en funktionsnedsättning, en otrygg livssituation eller att eleven missat delar av sin skolgång på grund av skolbyte) och visar därför inte heller vilken typ av hjälp eleven behöver. Att göra en tvärprofessionell bedömning, såsom i Skolfammodellen, som förutom specialpedagogisk kompetens även innefattar en psykologisk och social bedömning ger en helt annan information. Den kan tala om ifall eleven presterar i nivå men sina förutsättningar eller under och gör det möjligt att sätta in väl avvägda insatser. Att personerna som gör kartläggningen har fördjupade kunskaper om vad en placering i familjehem innebär och kan överföra den kunskapen till skolan, är avgörande. Det är också särskilt viktigt att ett barn som är i denna utsatta situation ges möjlighet, inte bara att nå godkända betyg, utan att få stöd att prestera så väl som möjligt utifrån sina förutsättningar. Att lyckas väl i skolan har en avgörande betydelse för barnets självbild och framtidsutsikter. Risken är att skolan nöjer sig med att eleven får godkända betyg trots att det finns kapacitet för mer. Det är inte ovanligt att man underskattar och sätter för låga mål för barn i samhällsvård. Skolan är dessutom mycket belastad av krav på att utreda många elever och om eleven ser ut att uppfylla målen i skolan kommer det att finns andra elever som prioriteras högre. Att göra en kunskapsbedömning i alla ämnen är, en resurskrävande insats som med utredningens förslag riskerar att prioriteras bort.

Punktinsatser räcker inte

Erfarenheter från Skolfam visar att punktinsatser inte alls är tillräckligt. En kontinuerlig uppföljning med insatser efter behov behöver ske under hela skolgången. Det är inte sällan ett tidigare välfungerande barn får stora svårigheter som påverkar skolgången under till exempel högstadietiden.

Vikten av samverkan

Andra erfarenheter är att det ofta uppstår delade meningar och ibland konflikter när skolgången är problematisk. Det kan handla om konflikter mellan familjehem och skola eller att skolan misstror socialtjänsten eller vice versa. Därför är det viktigt att samverkan sker kontinuerligt för att överbrygga friktioner. Vi vet att Skolfams arbetssätt fungerar. Att placera ett barn i samhällsvård är inte tillräckligt för att ge barnet möjlighet till ett gott liv och framtid. En lyckad skolgång är avgörande och måste få investeras i. Att göra en halvmesyr till lägre kostnad kommer i stället att ge höga kostnader på sikt.

10.5.3 Skyldighet för socialnämnden att underrätta rektor om behov av bedömning

Förslag: En bestämmelse om att socialnämnden ska underrätta rektor vid behov av en bedömning enligt 3 kap. 12 k § skollagen om det inte är uppenbart obehövt införas i 11 kap. 3 b § SoL.

Stiftelsen Allmänna barnhuset avstyrker förslaget, eftersom vi anser att åtgärden är otillräcklig.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset ställer sig bakom det särskilda yttrandet Angående utredningens förslag om en väl fungerande skolgång av Cecilia Sjölander och Rikard Tordön (SOU 2023:66, s. 1113 – 1120).

Barn i samhällsvård prioriteras bort

Erfarenheter visar att barn i samhällsvård som grupp lätt prioriteras bort då skolan har många barn med komplexa svårigheter som man ansvarar för. Det behöver finnas särskilt avsatta resurser för barn i samhällsvård med professioner som har fördjupade kunskaper om gruppens förutsättningar.

Såsom framgår av det särskilda yttrandet, är det särskilt viktigt att:

1. Bedömningen av elevens förutsättningar för goda skolresultat baseras på såväl kunskaper som kognitiva och psykosociala eller andra förutsättningar, i en samlad bedömning.
2. Bedömningen ska ha en preventiv ansats, där syftet är att i fortsatt undervisning kunna tillvarata elevens styrkor och förmågor och ge stöd att övervinna kunskapsluckor och försvårande omständigheter.

Den ska inte relateras till en acceptabel lägstanivå enligt en allmän norm, utan i stället utgå från individens egna förutsättningar, oavsett nivå. Bedömningen ska komplettera de regler som redan existerar för alla elever som bedöms ha behov av anpassningar, särskilt stöd eller åtgärdsprogram för att nå läroplanens mål.

3. Bedömningen ska genomföras om den inte uppenbart är obehövlig på grund av att en bedömning nyligen har genomförts eller att skolgången kommer avslutas innan insatser hinner genomföras.)

Uppdrag till Skolverket och SPSM ska gälla spridning av Skolfam

Utredningen anser att regeringen bör ge Skolverket och SPSM i uppdrag att ta fram, stöd i lämpliga former för tillämpningen av bestämmelsen om kunskapsbedömningar av elever som också är i samhällsvård för barn och unga. Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar inte utredningens uppfattning utan anser, i enlighet med det särskilda yttrandet ovan, *att ett uppdrag ska omfatta möjligheten att sprida Skolfam och utveckla modellen både för äldre och yngre barn.*

10.5.4 Hälsobesök för barn och unga i samhällsvård

Förslag: En bestämmelse införs i 2 kap. 27 a § skollagen om att utöver vad som anges i 27 § ska hälsobesök erbjudas vid behov i samband med att vård av barn och unga under 21 år inleds med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller när vård inleds utanför det egna hemmet med stöd av socialtjänstlagen (2001:453).

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget

10.5.5 Möjlighet till kompletterande utbildning

Förslag: Socialtjänstförordningen 3 kap. 7 § justeras till att den som vårdas i ett familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende och vars skolplikt har upphört och som inte får utbildning i gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan bör vid behov ges möjlighet till kompletterande utbildning. I annat fall bör möjlighet ges till sådan arbetsträning som ökar möjligheterna till att få anställning eller yrkesutbildning.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget

10.5.6 Regeringsuppdrag för utvecklings- och implementeringsinsatser av SAMS

Förslag: Regeringen bör ge i uppdrag till Socialstyrelsen, Skolverket, SPSM och SiS att arbeta med att utveckla och vidare implementera SAMS och SiSam.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget

10.5.7 Överenskommelse med SKR för att testa och sprida arbetssätt för att förbättra barn och unga i samhällsvårds skolresultat

Förslag: Regeringen bör ingå en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) om ett utvecklingsarbete i kommunerna för att testa och sprida arbetssätt som leder till att förbättra barn och unga i samhällsvårds skolresultat.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset avstyrker förslaget.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset ställer sig bakom det särskilda yttrandet Angående utredningens förslag om en väl fungerande skolgång av Cecilia Sjölander och Rikard Tordön (SOU 2023:66, s. 1113 – 1120).

Det finns redan ett fungerande arbetssätt, Skolfam. Vi anser att det som behövs är att nya samverkansformer mellan kommuner tas fram som möjliggör Skolfam även för mindre kommuner. Inriktningen på det utvecklingsarbete som föreslås, ska vara att fler barn ska få tillgång till Skolfam, oavsett vilken kommun de placerats av, snarare än fokus på nyutveckling av metodik utan vetenskapligt stöd. Vi ser att det kan finnas ett värde i att arbeta fram andra alternativ men det kommer att ta lång tid att utforma dessa och följa effekten vetenskapligt innan ett införande på bred front är försvarbart. Detta ska vägas mot kostnaden för ett breddinförande av Skolfam.

11 Fortsatt samhällsvård efter 18 års ålder och stöd efter samhällsvård

I mars 2023 rekommenderade Barnrättskommittén att Sverige (f) *Skärper åtgärderna för att tillhandahålla utbildning, färdigheter och möjligheter för återintegrering i samhället och självständigt boende för barn som lämnar alternativ omvårdnad.*¹⁴

Unga personer som lämnar samhällsvården idag kan förlora allt sitt stöd från en dag till en annan och för en ung person som befinner sig i en utsatt situation kan effekterna bli katastrofala. Vi välkomnar därför utredningens förslag i denna del.

11.6.1 Socialnämnden ska pröva behovet av fortsatt vård inför att barnet fyller 18 år

Förslag: Bestämmelser införs i en ny paragraf, 6 kap. 6 h § SoL om att socialnämnden för barn och unga i samhällsvård ska pröva behov av fortsatt sådan vård inför att ett barn fyller 18 år. Vid prövningen ska en sammantagen bedömning av barnets egen inställning till fortsatt vård och förmåga att leva ett självständigt liv vara avgörande.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

Vi anser att det är en uppenbar brist att vården idag ofta avslutas mer eller mindre automatiskt när barnet fyller 18. Det är många som har behov av fortsatt placering eller råd och stöd. Viktigt i sammanhanget är att den unges egen inställning till fortsatt vård ges stor betydelse

11.6.2 Stöd efter vården ska ingå i en skälig levnadsnivå för unga upp till 25 år

Förslag: En ny bestämmelse om att för barn och unga som har varit i samhällsvård ska det från 16 års ålder ingå i en skälig levnadsnivå att upp till 25 års ålder få känslomässigt stöd samt stöd med frågor som rör boende, utbildning, arbete, ekonomi, tandvård och hälso- och sjukvård efter att samhällsvården avslutats införs i en ny paragraf, 4 kap. 1 d § SoL.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset saknar emellertid konkreta beskrivningar av hur stödet ska utformas, utan detta förtydligande anser vi det finns risk för att bestämmelsen inte får den effekt som utredningen avser.

¹⁴ CRC/C/SWE/CO/6-7, Punkt 29 (f)

11.6.3 Socialnämnden ska underrätta barn och unga om dess rättigheter till stöd

Förslag: En bestämmelse om att socialnämnden inför att samhällsvård av barn och unga upphör ska informera den enskilde om rätten till insatser enligt 4 kap. 1 d § införs i 6 kap. 8 c § SoL.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

I tillägg anser Stiftelsen Allmänna Barnhuset att det är viktigt att även återkommande ge information om rätten till stöd till den unge för att det ska få genomslag. Information behöver upprepas i dessa sammanhang. Vad gäller information anser vi att följande tillägg ska göras i bestämmelsen: *"Sättet information ges ska anpassas till ålder och andra individuella förutsättningar. Den som ger informationen ska så långt som möjligt försäkra sig om att den unge har förstått innehållet i och betydelsen av den lämnade informationen."*¹⁵

11.6.4 Stöd till vårdnadshavare när barnet flyttar hem

Förslag: En bestämmelse om att socialnämnden ska erbjuda barn och vårdnadshavare råd och stöd för det särskilda behov som uppstår när barnet återförenas med den eller dem som har vårdnaden om barnet när samhällsvården upphört införs i 6 kap. 8 d § SoL.

En bestämmelse införs i 2 a kap. 4 a § SoL om att det är den placerande kommunen som ska ge stöd till vårdnadshavare efter avslutad placering införs i 6 kap. 8 d § SoL.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser emellertid att erbjudandet om stöd kan behöva upprepas flera gånger. Vår erfarenhet är att det i vissa fall krävs ett motivationsarbete.

Ärendet har beretts av Maj Fagerlund och Agneta Ingvarsson.

Stockholm 2024-03-19

Anne-Marie Brodén
Ordförande

Cecilia Sjölander
Generalsekreterare

¹⁵ Formuleringen kommer från Barnkonventionen blir svensk lag (SOU 2016:19). Flera utredningar andra utredningar har lagt förslag om att lägga in skrivningen i lagstiftning bland annat En uppväxt fri från våld (SOU 2022:70) och utredningen om Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen (SOU 2023:40) lämnat sådana förslag.